IZZET MELIH
BOSFOR
Publicațiune periodică
Colecția celor 15 Lei
Apare de 2 ori pe lună

IZZET MELIH

BOSFOR

ROMAN

TRADUCERE

DE

NORA GALIN

IG. HERTZ • BUCUREŞTI

PARTEA INTAIA

I. Intr'o seară, pe ţărmul Bosforului...

SINGUR, PE CHEIUL BEBEC, aştept vaporul, care mă va duce la ţărm.

Aripile cernite ale nopţii se strâng încet, învăluind Bosforul. La ferestrele caselor aşezate pe coasta înverzită a colinelor şi dealungul ţărmului sinuos al strâmtoarei, luminile se aprind una câte una, scânteind în întuneric. Noaptea creşte cu încetul. Stelele răsar cu o graţie timidă în acest decor plin de farmec.

. Dinspre ţărmul asiatic se urcă pe cer o lună mândră şi galbenă, ce pare că se întoarce dintr'o lungă călătorie prin imensitatea străvechiului continent. Natura se pregăteşte de odihnă într'o atmosferă de vis.

Rezemat cu nepăsare de baston, privesc apa înturnată, care resfrânge razele lunii. Apoi, ridic ochii spre stelele, ce par nişte flori de aur, pe mătasea albastră a firmamentului. Şi o umilinţă adâncă mă cuprinde în faţa superbei indiferenţe a acestor martori milenari ai dureroasei comedii umane. Spiritul meu, obosit de lungile discuţii cu prietenul Suad pe care îl vizitasem, se calmează şi se minunează în faţa acestei privelişti de basm.

Deodată un glas de femeie, — un glas dulce şi vibrant de tinereţe, — rupe tăcerea imensă. Un cântec trist, care, ca toate cântecele noastre,

vorbeşte de dragoste, de trădare, de păreri de rău şi de lacrimi.

Privirile mele urmăresc glasul şi zăresc un yali [1]), cu obloanele închise; numai câteva ferestre filtrează o lumină slabă. Cu paşi rari, mă îndrept spre yali. Ascult. Imaginaţia mea, mângâiată de glasul tânăr şi melodios, caută viziunea aceleia, care-şi împrăştie sufletul în cântec. In mintea mea se desenează chipuri nenumărate; priviri zâmbitoare încep să strălucească iarăşi, sub valurile străvezii şi mătăsoase, — priviri cari s'au stins în calea mea, nelăsând decât un dor nelămurit. Printre aceste evocări, una mă bântuie mereu, de câtva timp: silueta înaltă şi subţire a unei fete tinere, cu ochii negri, cu privirea adâncă şi obrazul mat: viziunea unei necunoscute, spre care tind toate puterile tainice ale inimii mele. Şi cântecul pe care îl ascult, cântec de dragoste şi dor, redeşteaptă în mine imaginea ochilor mari si negri şi a gurii roşii, care, cu toată expresia ei de dispreţ, pare să cheme sărutările lungi şi turburătoare.... Oare nu e glasul ei?

II. O aventură romantică

MĂ DUCEAM ADESEA LA BEBEC să văd pe prietenul meu Suad. Dar din ziua în care am auzit glasul, care mă turbură ca o veche cunoştinţă a sufletului meu, vizitele mele deveniră şi mai frecvente. De fiecare dată as-

---

1) Casă la ţărmul mării.

cultam îndelung vocea aceea misterioasă, care cânta dragostea şi dorul; şi mă întorceam în oraş tot mai mişcat, mai curios şi mai neliniştit. Ajunsesem să stau mai mult la Bebec. Suad, care nu era atât de naiv, încât să se înşele cu privire la această asiduitate anormală, îmi bănui sentimentele:

— Iată-te mai amorezat decât „Aşik Kerem", îmi spunea el — acel îndrăgostit legendar, care a primit să i se scoată toţi dinţii, pentru un zâmbet al iubitei lui.... Dar tare mă tem, că tu nu vei putea obţine nimic, nici chiar acest zâmbet.

Nu mă gândeam deloc să mă ascund de Suad, după cum nu mă ascundeam de toată populaţia din Bebec. De altfel, mi se părea că atrăsesem atenţia frumoasei mele necunoscute; da, frumoasă, deoarece imaginaţia mea o împodobise cu toate darurile.

In fiecare seară glasul ei mă întâmpina cu melodii, din ce în ce mai duioase şi mai semnificative. Intre toate cântecele îmi plăcea mai cu osebire unul, care spunea cam acestea:

„Anii trec, alţii vin iar, dar dragul meu nu mai vine;

„Icoana lui nu părăseşte nici ochii, nici inima;

„E mult de când aştept, dar despărţirea e nesfârşită.

„Mâna mea nu-l poate ajunge şi eu sunt atât de slabă".

Atitudinea mea, expresia feţei mele trebue să-i fi arătat că preferam acest cântec, deoarece îl repeta, de fiecare dată. Şi în vreme ce

ridicam spre fereastră privirile curioase şi recunoscătoare, un râs sonor izbucnea, drept răspuns, îndărătul ferestrei. Ce însemna acest râs? Nu ştiu. Cu toate astea nu exprima nici dispreţ nici ironie. El mă umplea de bucurie şi încuraja iluziile mele.

Această femeie, pe care n'o cunoşteam, pe care n'o văzusem niciodată, mi se părea că e făcută ca să-mi dea fericirea. Aşteptarea mi se părea din ce în ce mai grea şi, într'o bună zi trimisei frumoasei visurilor mele o scrisoare, al cărui text îl mai păstrez şi azi:

„Să nu credeţi, doamnă, că mi-am pierdut minţile. Indrăzneala mea e surprinzătoare; demersul e nebunesc. Dar vina e a d-voastră; e vina glasului d-voastră fermecător, care mi-a robit sufletul. Sunt fascinat de melodiile acestea duioase şi triste. De acum înainte vocea dumneavoastră e pentru inima mea, hrana cea mai suavă. Vă rog, n'o lipsiţi de această hrană căci ar înceta să mai bată. O, nu mă tem; vibraţiile glasului acesta mi-au desvăluit simţirea d-voastră generoasă. Sunt profund încredinţat de aceasta; iată de ce am îndrăznit să vă scriu. Mai cu seamă, am convingerea că iubesc de pe acum, cu un sentiment pe atât de misterios cât e de sincer, pe aceea, pe care n'o cunosc decât după glas. Sunt încredinţat, doamnă, că sunteţi de o frumuseţe şi de o bunătate excepţională, precum sunt încredinţat că-mi veţi da fericirea cea mai completă a vieţii mele. Nu, scrisoarea mea nu va rămâne fără ecou. Toate aceste fericiri mi le-a făgăduit glasul d-v. Vă rog din suflet, nu desminţiţi aceste făgăduieli!“

Pusesem în port-vizitul meu această scrisoare, scrisă cu înfrigurare. Cum, prin ce mijloc puteam s'o fac să ajungă la destinaţie? Cu ce drept mă adresam acestei femei? Dece nădăjduiam un răspuns? Şi, mai întâi de toate, cine era ea? Va fi oare dispusă să primească cu bunăvoinţă această dragoste romantică?...

Spiritul meu, turburat de speranţă, înlătura aceste chestiuni, în loc să le adâncească. Timp de mai bine de două săptămâni, scrisoarea se odihni în buzunarul meu. Intre timp, relaţiunile mele cu necunoscuta nu progresau de loc. Aflai că acel yali era locuit de un mareşal în retragere, foarte bogat, cu numele de Husein-Paşa. Atâta tot. Şi acest indiciu, fără îndoială, nu era de natură să mă lumineze asupra demersurilor ce aveam de făcut. Cu toate astea mă bizuiam pe o întâmplare, care să mă favorizeze.

O providenţă specială trebue să vegheze asupra îndrăgostiţilor celor mai smintiţi, de oarece scrisoarea mea sfârşi prin a ajunge la destinaţie.

Era într'o seară frumoasă de vară, îmbălsămată de miresme, una din acele seri, cari determină avânturile de pasiune... Vocea de cristal îşi trimitea notele suave în tăcerea amurgului. Bosforul era prea frumos, glasul prea îndrăgostit şi pătrunzător. Cântecul favorit care mi se părea un salut prietenesc, părea mai semnificativ decât de obiceiu, şi chiar micile izbucniri de râs, cari punctau romanţa, erau mai nervoase. Scosesem port-vizitul şi, prefăcându-mă că vreau să caut o hârtie, a-

rătai scrisoarea mea îndrăzneaţă. Simţii, îndărătul ferestrei, o mişcare neobişnuită şi, ceva mai târziu, pe când aşteptam la debarcader sosirea vaporului, un bătrân cu barba albă se apropiă de mine: „Puteţi să-mi încredinţaţi scrisoarea“, îmi zise încet. Şi, îndată după aceea dispăru, ducând cu el plicul, care închidea mărturisirea dragostei mele nebune....

III. Interregn de dragoste

NEYIRE, dă-mi gura ta.

— O, Sermed, dragul meu! Iată gura mea. Iată şi ochii mei, cari în veci nu te vor privi decât pe tine, braţele mele, cari vor să te înlănţue pentru totdeauna... Ia-mă, toată... Neyiré e a ta.

— Pot s'o cred, Neyiré? M'aşi fi mulţumit să nu-mi fi respins dragostea şi acum, tu mă îmbeţi cu propriile tale sentimente. Bagă de seamă, Neyiré! Nu e lucru de joacă să spui cuiva: „Te iubesc!“....

— De ce te îndoieşti, Sermed, dragul meu? Dacă nu te-aş fi iubit, dacă atracţia pe care o simţisem de departe pentru tine, nu s'ar fi transformat într'o pasiune care mă stăpâneşte, aş fi venit la tine de opt ori în două săptămâni? Aş fi comis această nebunie delicioasă, dispreţuind orice pericol?

— Mă tem, Neyiré, mă tem grozav..... Fericirea mea e atât de mare, încât mă tem să n'o pierd. Pe când eram copil, mi-era frică de nopţile întunecate, în cari vântul făcea să

geamă vechea noastră casă din Stambul.

Cum tremuram, alergând să-mi ascund capul în braţele sărmanei mele mame, ca să nu văd fulgerele îngrozitoare şi misterioase! Mult, nu s'a schimbat de atunci, căci, deşi număr treizeci de ani plini de experienţă, mă simt mic de tot în faţa misterului, pasiunii şi al viitorului.

— Ci uită-te în ochii mei, copil mare ce eşti! Poţi vedea într'înşii cât mi-e de plin sufletul de tine!

Nu, această gură minunată nu putea să mintă. Cum să mă îndoiesc de privirea limpede a acestor ochi atât de albaştri? Ce puteam să fac, decât să sărut cu recunoştinţă aceşti ochi şi să implor soarta, să-mi lase fericirea asta multă vreme?

Am foarte puţin de spus despre această perioadă de dragoste, care a ţinut aproape doi ani.

Puţine evenimente: de trei, sau de patru ori pe săptămână, Neyiré venea la mine, într'o casă dintr'un cartier izolat al Perei. Sentimentele ei tot mai puternice, frumuseţea ei radioasă, romanţele, pe cari le cânta acum numai pentru mine, acompaniându-se de chitară.... toate astea mă subjugaseră cu desăvârşire. Neyiré îmi da fericirea absolută a unei vieţi intense şi multiplicate. Pasiunea mea poetică îşi găsise substanţa ei. Chiar atunci când Neyiré era departe, mă închideam în odăiţa care adăpostea dragostea noastră, ca să trăiesc numai cu imaginea ei, în atmosfera impregnată de parfumul ei, vibrantă de glasul ei. Imi ne-

glijam afacerile, familia, prietenii, tot ce nu era Ea. Adesea îmi spuneam: „Ce mă interesează lumea din afara dragostei mele? Principalul în viaţă e să trăieşti, să trăieşti larg, profund... Să iubim şi să ne îmbătăm de fericire. Să nu ne stricăm ziua de azi cu temerile de mâine. Nu trebue să analizăm viaţa.“

Nici nu e nevoe să vorbesc mai indelung despre o dragoste absolută. Sentimentele cari cer observaţii fine şi analize minuţioase, sunt obscure, şovăielnice, nesigure şi contradictorii.

*

Şi Neyiré? Cari erau adevăratele ei sentimente faţă de mine? De geaba m'am gândit de sute de ori la toate amănuntele frumoasei noas're aventuri; concluzia e veşnic aceeaş: Neyiré a fost o fiinţă superioară, sensibilă şi leală. Neyiré a meritat cele mai mari sacrificii. Neyiré mă iubea şi ea cu o dragoste mare şi sinceră. Scrisorile ei o dovedesc. Ah, scrisorile acestea, pe cari le recitesc fără încetare, şi cari sunt, pentru sufletul meu, ca un narcotic subtil, delicios şi istovitor.

Bebec, 8 Septembrie.

„Dragul meu Sermed,

Sunt a ta. După multe ezitări, după multe crize, am alergat la tine. Voinţa, puterea mea s'au pierdut, ca o picătură de apă-în oceanul imens al Fatalităţii. Iată, acum sunt sclava ta, o sclavă care-şi binecuvântează şi îşi adoră stăpânul...

Sunt fericită, foarte fericită. O bucurie nesfârşită mi-a cuprins întreaga fiinţă,. Tot trecutul

mi se pare un vis urât, după care m'am trezit într'o odaie plină de soare. Mă mir că nu te-am cunoscut chiar în ziua, în care inima mea a început să bată. Mă întreb cum de am putut trăi fără tine? Sufletul meu s'a unit cu hotărîrea de a nu ne mai despărţi niciodată. Doamne! Simt cu toate astea că această dragoste va pieri, aşa cum piere valul, sfărâmat de stâncă. Dece oare frica asta de a te pierde, m'a cuprins dela prima noastră sărutare? Oare voiu trebui să plătesc atât de scump fericirea?

Neyiré"

Sebec, 30 Septembrie.

Dragostea mea,

Sunt tristă şi turburată, la gândul că voiu trăi două zile fără să te văd. Fără tine, ceasurile şi minutele mi se par nesfârşite. Mă distrez puţin, învăţând, de dragul tău, cântece noi. Şi apoi, am scrisorile tale, am amintirile noastre; am imaginea ochilor tăi visători. Dar dece oare, ochii aceştia pe cari îi ador, mă privesc uneori cu o expresie atât de tristă?

Recitind ultima ta scrisoare, în care îmi pui atâtea întrebări cu privire la trecutul meu, revăd privirea ta, înturnecată de gelozie şi de o curiozitate arzătoare. Şi mă cutremur... Nu pentrucă în trecutul meu ar exista vreun lucru, pe care să nu-l pot mărturisi, dar pentrucă-mi pare rău de anii petrecuţi fără tine, pentrucă în sufletul meu se ridică, ca o vâltoare de blestem şi mâine, amintirea erorilor dureroase şi a crudelor perfidii, cari au umplut toţi aceşti ani.

Povestea vieţii mele, asemănătoare cu a atâtor tinere Circaziene, ar putea să pară simplă şi banală. Dar, dacă o cercetezi cu atenţie, vezi că 'n adevăr e vrednică de milă. Îţi aduci aminte de „Aventura“ lui Sami-Paşa Zadé. Am recitit de multe ori această carte frumoasă, care e un strigăt de revoltă împotriva comerţului cu fetele circaziene şi am plâns adesea de nenorocirile sărmanei Dilber, sau mai bine zis de propria mea nefericire. Căci şi eu, ca şi Dilber, am fost adusă la Stambul de către un negustor de sclave şi vândută mareşalului Husein-Paşa. N'aveam decât opt ani când am fost smulsă din satul meu paşnic, pentruca să fiu supusă tiraniei străinilor. Ah, tristeţea de neuitat a acelei izolări fără sprijin, a acelui exil departe de ai mei, într'un imens yali de paşă, — acelaş yali dela fereastra căruia te-am văzut şi te-am iubit! In urmă însă, am înţeles, că neliniştea mea fusese exagerată.

Stăpânii mei (oricât de umilitor ar fi termenul, sunt nevoită să-l întrebuinţez, totuşi), aveau un singur fiu, în vârstă de cincisprezece ani, şi se ştia că nu mai aveau nădejde să aibă alt copil. Din această pricină, se vede, Husein-Paşa, cu toată răceala şi asprimea sa obişnuită, şi soţia lui, deşi era orgolioasă şi mândră, mă tratau bine. Cu cât trecea timpul, simţeam că durerea mea se micşorează şi găseam că ai casei erau cu mine destul de binevoitori. Eram măgulită să fiu favorita stăpânei mele, Hanum-Effendi, care mă lua cu dânsa în oraş sau la plimbbare. Ea observa ca îmbrăcămintea mea să fie mai îngrijită şi mai elegantă decât

a tovarăşelor mele din casa lui Husein-Pşa.

Astfel se scurseră trei ani.

Intr'o zi, paşa mă chemă la el. Alergai în salon. Era cu soţia lui şi lua cafeaua: „Vino mai aproape, copilă dragă", îmi spuse duios. Mă atrase spre el, îmi mângâiă părul şi, uitându-se din când în când la Hanum-Effendi, cu o privire semnificativă, urmă: „Ascultă bine ce-ţi spun, Neyiré. Noi te iubim mult. Ne place caracterul şi inteligenţa ta. Vedem că eşti capabilă să te instruieşti. Te vom despărţi de tovarăşele tale şi te vom creşte ca pe copila noastră. Incepând de astă seară, vei dormi în odaia alăturată aceleia a lui Hanum-Effendi, iar de săptămâna viitoare, vei începe lecţiile de turceşte, franţuzeşte şi de chitară. Nădăjduiesc că vei munci, că ne vei iubi şi tu şi că sforţările noastre nu vor fi zadarnice."

Sunt aproape zece ani de când am auzit aceste cuvinte. Dar sunt sigură că ţi le reproduc întocmai. Oare putem uita împrejurările cari schimbă cursul existenţei noastre?

Intre unsprezece şi şaisprezece ani, am trăit desigur perioada cea mai calmă şi mai frumoasă din viaţa mea. Pe urmă? Bătrânul paşă se îndrăgosti de tânăra lui sclavă! Mângâierile lui murdare ofiliră fragedele speranţe ale sărmanei fete!

Fapte ca acestea nu erau rare, mai acum câţiva ani, într'unele din marile noastre familii, cari, din punct de vedere al organizaţiei sociale, rămăseseră ca în Evul-Mediu: poligamie legitimă cu trei sau patru femei; poligamie tolerată cu numeroase odalisce. Haremul

era în unele cercuri, începând cu palatul Sultanului, o instituţie scandaloasă şi despotică, în care o mică Circaziană ca mine nu avea niciun mijloc de apărare. Cu toate astea soarta mea fu diferită. Paşa, tatăl meu — astfel îi ziceam de aci înainte — nu-şi schimbă purtarea faţă de mine. Dragostea lui rămase curată şi, lucru pentru care îi voi fi veşnic recunoscătoare, mă liberă chiar din sclavie. Eram o fată liberă şi fericită, răsfăţată de o pereche bogată. O altă cauză veni, în al şaptesprezecelea an al vieţii mele să-mi turbure liniştea existenţei şi să-mi stirbească curăţia sufletului. Forţa eternă, care, ascunsă în ungherele vieţii noastre, pândeşte o clipă de slăbiciune, ca să pună stăpânire pe întreaga noastră fiinţă: dragostea teribilă şi sfântă...

Cum să urmez, dragul meu Sermed, faţă de tine, căruia ţi-am jurat din tot sufletul, că erai prima mea dragoste? Vai, Doamne, va fi o înlănţuire de mărturisiri triste. Dar nu trebue să te superi, Sermed. Mi-ai cerut, mi-ai poruncit să-ţi istorisesc trista poveste a vieţii mele. Nu e vina mea. De altfel, pentru ce am căuta aici o vină? Poate că e mai bine că mi-ai cerut această mărturisire, această jertfă; între două fiinţe cari se iubesc aşa cum ne iubim noi, nu trebuie să existe nicio taină. Iţi mulţumesc chiar pentru că mi-ai cerut această spovedanie grea. Mi se pare că, povestindu-ţi trecutul meu, mă voiu libera de el; că el va fi nimicit de izbânda dragostei noastre şi că vei scăpa însfârşit de această amintire, de acest coşmar. Ce uşurare, ce fericire nespusă în această liberare!

Da, mărturisesc, am crezut că iubesc pe fiul paşei. La început îmi câştigase simpatia printr'o duioşie plină de atenţii. Afecţiunea mea pentru dânsul era un sentiment curat, o dragoste de copil. Cu toate astea era o slăbiciune. Şi acest om fără scrupule a ştiut s'o exploateze cu abilitate. Mângâierile sale frăţeşti se făcură din ce în ce mai grăbite şi mai lacome. Işi urmărea planul încet, dar cu o siguranţă profundă. De altfel nici nu e greu să trezeşti „dorinţa", totdeauna gata să se nască la o fată de vârsta aceea, şi, odată ce dorinţa s'a trezit, misterioasă şi puternică, să prefaci în dragoste o afecţiune sinceră şi copilăroasă.

Ajunge, Sermed, nu pot să mai urmez. Inima îmi sângerează. Mi-e ruşine. Şi totuşi, vreau să-mi termin povestirea. O voiu face repede, cu faţa ascunsă în mâini.

Acest om izbuti, în cele din urmă, să pună stăpânire pe dorinţele şi sentimentele mele şi trăirăm împreună aproape un an şi jumătate. Servitorii din yali ştiau, de sigur, de relaţiunile noastre ascunse... Dar cine îndrăznea să vorbească de una ca asta?

Cât despre paşă şi soţia lui, nu băgară de seamă decât atunci când văzură durerea mea la plecarea fiului lor. In orice caz, fie din egoism, fie dintr'un sentiment de pudoare, nu mi-au vorbit niciodată despre asta.

Plecând în Europa, unde trebuia să-şi termine studiile, amantul meu mă făcu să înţeleg, în fraze banale, că această „frumoasă fantezie" nu putea să ţie în veci. In adevăr, veni despărţirea, apoi tăcerea. In scrisorile pe cari

le scria tătălui său, îmi trimitea salutări, câte un cuvânt fără nicio însemnatăte, asta era tot.

Da, tăcerea apăsătoare... Trei ani de suferinţe, în cari am încercat să-mi potolesc durerea sufletului, să vindec rămile amorului meu propriu... Apoi te-am văzut pe tine, şi, nu ştiu de ce, dar sufletul meu, înăbuşit de această viaţă de mormânt, a fost imediat atras spre tine. Pe urmă te-am cunoscut... Pe urmă... Restul îl ştii, Acuma ştii tot. Tu simţi, nu-i aşa Sermed, că numai prin tine am cunoscut adevărata şi marea dragoste? Ştiu că ai această siguranţă. Iată de ce am desvăluit în faţa ta, „eul" meu, în toată goliciunea lui. Şi aceasta e cea mai mare dovadă de dragoste. Dacă vrei să te gândeşti puţin, marea ta înţelepciune, pe care o admir atât de mult, nu va avea nicio greutate să înţeleagă....

NEYIRE

*

Desigur că această femeie, siluindu-şi mândria, pentru ca să-mi desvăluie taina vieţii sale, îmi dădea o mare dovadă de dragoste. Dar, gândind astfel, simţeam o mânie violentă împotriva amantului ei de odinioară. Mă gândeam la Neyiré cea de atunci, la trupul ei de fată, subţire, delicat şi sfios, la ochii ei candizi, plini de uimire şi visători, şi simţeam o gelozie grozavă împotriva rivalului necunoscut, care posedase aceste comori. Aş fi vrut ca Neyiré să nu fi cunoscut pe nimeni înaintea mea. Vai! Cât de jos am căzut mai târziu! La câte mijloace extreme nu se hotărî această dragoste exclusivistă!

Inainte de a urma povestirea nenorocirilor mele, vreau să mai reproduc câteva fragmente de scrisori.

Bebec, 2 Octombrie

Cât de rău ai fost eri, dragul meu Sermed! Cât de aspru şi de nedrept ai fost! Ah, cunosc pricina supărării tale şi a imputărilor ce mi-ai făcut, sub pretextul întârzierii mele.

Deşi se pare că iei mărturisirile mele drept o dovadă de dragoste, în fond eşti supărat pe mine şi blestemi trecutul meu. Faci rău, iubitul meu adorat. Nu blestemi pe cei răi, după moarte; îi uiţi. Marea ta nedreptate e că te îndoieşti de dragostea mea, atunci când o numeşti „un miraj blând, care ascunde prăpastia despărţirii". Cu toate astea, nu există nici miraj, nici prăpastie. Desigur, dragostea noastră e minunată, ca un basm cu zâne, dar e o realitate. Cât despre viitorul, pe care tu îl numeşti prăpastie, eu îl întrevăd ca o grădină frumoasă, plină de florile cele mai rare, cele mai parfumate, cele mai fermecătoare. Şi alerg spre dânsa cu inima voioasă.

NEYIRE

21 Octombrie

E ceasul două din noapte. In yali dorm cu toţii. In tăcerea imensă a nopţii, nu se aude decât murmurul apei. Şi mă gândesc mereu la tine, numai la tine, dragul meu Sermed.

Ceasurile pe cari le-am petrecut astăzi împreună au fost deosebit de frumoase... Amândoi am avut atâta elan, atâta exaltare... Dacă fiece sărutare ar face să înflorească un trandafir,

ca în povestirea lui Ahmed Hikmet, trupul meu ar fi atât de înflorit, încât zânele cari mă înconjoară, — zânele dragostei, ale visului şi himerelor, — ar fi cu totul fermecate. Şi, totuşi, suspin şi acum de dorul tău; te doresc şi acuma... In clipa aceasta, unica mea mângâiere e să ating vestmintele acestea, cari mai păstrează în cutele lor suflul arzător al păcatului nostru atât de dulce.... Sărmane lucruri, simbol al subjugării profunde şi al marei mele slăbiciuni...

NEYIRE

30 Octombrie

Iţi scriu dimineaţa, după o noapte de nesomn, dragul meu Sermed. Focul aprins în inima mea, mi-a cuprins întreaga fiinţă, cu o repeziciune neîndurătoare. E un fel de moarte lăuntrică, mai strălucitoare şi mai vie decât orice pe lume... Dar de ce vorbeşti despre orgoliu? Cum ar putea să crească, între doi îndrăgostiţi, această floare veninoasă şi plină de spini? Da, în ultimul timp am simţit că sunt orgolioasă... dar orgolioasă pentrucă sunt iubită de Sermed. Cu toate astea, pentrucă te iubesc, nu sunt în realitate decât o fetiţă mică şi umilă, pe lângă tine, care eşti atât de puternic. Capul tău frumos, rezemându-se de pieptul meu, i-a lăsat o pecete de foc, pe care o voiu purta în veci.

Acum, când scriu aceste rânduri, imaginea ta mă învăluie în farmecul ei pătimaş; şi imaginea ta e mai îndurătoare decât tine.

NEYIRE

In loc să mă maltratezi, spune-mi pe faţă că nu mă mai iubeşti. Haide, dragu' meu Sermed, să fim curajoşi şi să facem azi, ceeace fatalmente trebue să se întâmple mâine.Scrie-mi să viu să te văd pentru ultima oară. Iţi voiu strânge mâinile cu devoţiune; îmi voiu lua înapoi scrisorile şi voiu fugi repede, repede, înainte ca plânsul să mă înăbuşe.

NEYIRE

13 Noembrie

Cât de repede m'ai convins! E drept că inima e un organ delicat şi complex, pe care mâinile aspre ale raţiunii nu pot să-l mânuiască. In zadar ne-am hotărât să procedăm logic şi cu socoteală. O amintire, o imagine, un parfum, sau o melodie, au răsturnat orice hotărâre. Căci inima începe să palpite şi, când inima palpită de dor şi de durere, totul se preface în slăbiciune şi umilinţă. Ai dreptate să-mi spui: „Să ştii, Neyiré, că 'n dragoste, cea mai bună tactică e sinceritatea şi cel mai sigur mijloc de izbândă, modestia".

NEYIRE

25 Noembrie.— Pe vapor.

Abia te-am părăsit şi am şi simţit nevoia de a-ţi scrie. Acum înţeleg, scumpul meu Sermed, că sunt bolnavă, de o boală, pe care aş vrea-o fără leac. Stau îngemunchiată, în faţa unei forţe crude, care mi-a învins sufletul şi trupul. Şi într'o lume, în care a poseda e tot una

cu a fi posedat, îmi ridic privirea spre tine, ca o sclavă eternă. Te aştept, cu mâinile împreunate. Să ştii bine, dragul meu, că nu am pe nimeni pe lume, decât pe tine. Tu trebue să mă iubeşti nesfârşit de mult... N'aş putea să trăiesc fără dragostea ta. Fără iubirea ta, fără tine, aş muri, da, aş muri...

NEYIRE

IV. Recucerită

AI VENIT, iată-te, ce minunat!... Viaţa străluceşte de o lumină care mă orbeşte. Gândeşte-te, dragostea mea, nu te-am văzut de două zile... Patruzeci şi opt de ore fără tine, e o veşnicie.

Neyiré zâmbeşte; eu o mângâiu şi o duc spre un fotoliu. Se aşează, apoi cu un aer de oboseală:

— Eşti admirabil, Sermed! Ce înflăcărare şi câtă tinereţe, după o legătură atât de lungă! Aproape doi ani cu aceeaşi femeie! Zău că desminţi faima ta de om uşuratec şi de epicurian desăvârşit.

— Faimă înşelătoare ca atâtea altele... Dar, ia spune-mi, Neyiré, ce faci? Te-ai gândit mult la mine? Ce-ai făcut toată vremea?

— Ah, nimic de seamă. M'am plimbat, am citit. Şi tu? Ai lucrat serios? Nădăjduiesc că romanul tău progresează. Ştii, n'aş vrea să-ţi pierzi viaţa în reverii.

M'am aşezat pe covor, la picioarele lui Neyiré:

— Da, am lucrat, dar nu la cartea mea. Am

făcut cu totul altceva, care, poate, are să-ţi placă.... Deunăzi, după ce ai plecat dela mine, am rămas multă vreme să visez în acest sanctuar al idolului meu şi, în singurătatea exaltată de amintiri, am compus o poemă în proză, pe care am închinat-o frumuseţii tale, şi pe care am numit-o „Adoraţie". Ascultă, Neyiré:

„Eram încă un copil, când îndoiala *îmi năpădi sufletul. De atunci am uitat înţelesul cuvântului* adoraţie.

Credinţa, adoraţia trebue să fie pentru noi, bărbaţii, o veşnică nevoie sufletească, deoarece am simţit întotdeauna un gol în inimă. Şi acest gol, nimic n'a putut să-l umple, nici bucuria succesului, nici atracţia aventurilor de tot felul. Şi am trăit până acum într'o nostalgie infinită: nostalgia simţurilor adânci, absolute, tiranice.

Dar acum sunt fericit. Inima mea exaltă: un zeu mă stăpâneşte. Trăiesc în extaz: ador fiinţa sublimă.

Adoraţie.... Nu te lăsa cuprinsă de îndoială, o, femeie! Cuvântul e uzat; cuvântul e foarte vechiu; dar marele simţimânt ce exprimă sălăşlueşte în inima oamenilor, veşnic nou şi tânăr. Lunile şi anii trec; şi într'o zi, când acest sentiment se trezeşte, la suflul parfumat şi cald al zeiţei făgăduite, noi, bărbaţii blazaţi şi fără visuri ale secolului al douăzecilea,—redevenim oficianţii fervenţi şi naivi ai templelor antice ale lui Eros.

Iată-mă în adoraţie, îngenunchiat înaintea frumuseţii tale divine:

Iubita mea, crede în imensitatea simțiminte-lor mele. Crede, că nu am alt idol în lumea asta. Oriunde aș fi și orice aș face, sunt a-proape de tine.

Când mângâiu cu degetele mele arzătoare, buclele aurii ale părului tău, când îți sărut bu-zele roșii și pătimașe, când privirile mele se adâncesc în noaptea misterioasă a ochilor tăi, străbătuți de licăriri tremurătoare— totdeauna sunt credinciosul tău supus și slab.

Adorația mea e fără de prihană, pentrucă nu mă gândesc la ziua de mâine.

Indoială, nepăsare, trădare.... Uit de acești dușmani, cari așteaptă în întunerec, ca să ucidă orice dragoste. Nici măcar nu mă gândesc să analizez sentimentele tale. Poți să pretinzi ceva dela o zeiță? O iubești, o adori, plecându-te în fața ei. Îți face o favoare, dacă ți-o în-gădue, o grație, dacă te crede, sau dacă pare să te creadă.....

Iată-mă, o! femeie, în genunchi înaintea fru-museții tale divine!"

Neyiré răspunde, emoționată:

— E frumos, Sermed, e foarte frumos, scum-pul meu poet...

Neyiré tace, rămânând pe gânduri, Deodată, părând că se enervează:

— Spune-mi, Sermed, oare trebue să vorbim cu atâta subtilitate despre o dragoste absolută?

— Sărmana mea poemă merită alt răspuns, decât această gândire psihologică... Ce neașteptată indiferență din partea ta, draga mea Neyiré.

— Lasă... N'am vrut să te jignesc... Sunt într'adevăr prea nervoasă, apoi sunt foarte mâhnită şi ruşinată la gândul că această dragoste minunată se îndreaptă către o femeie, care, vai! nu e vrednică de ea!

— Draga mea, glumeşti? Ştii bine că eşti vrednică de lucrurile cele mai frumoase din lume.

M'am ridicat, m'am aplecat spre Neyiré, încercând s'o sărut. Dar ea întoarse capul, şi se feri:

— Lasă-mă, Sermed, sunt tristă, desorientată...

— Dar pentru ce? Care e pricina acestei atitudini ciudate? În ochii tăi citesc frica, ba chiar un fel de aversiune faţă de mine şi tremur.

Neyiré priveşte în depărtare şi nu răspunde.

— Spune-mi, draga mea, ce s'a întâmplat? Eşti supărată pe mine? Ţi s'a spus vreo calomnie pe socoteala mea?

— Ah, nu, nimic din toate astea... Numai eu sunt de vină.

Am apucat mâinile iubitei mele şi acoperindu-i-le de sărutări, i-am spus:

— Lasă misterele. Spune-mi adevărul. Vorbeşti de o greşală, dar nu se poate ca tu să fi greşit. Tu eşti curată şi desăvârşită. De altfel, nimic n'ar putea să întunece frumuseţea sentimentelor noastre. Ah, vorbeşte, Neyiré, spune-mi tot! Nu vreau să-mi închipui nimic rău.

Tristeţea de pe chipul lui Neyiré se schimbă într'o expresie de durere.

— Sermed, nu mă chinui. Iţi repet că sunt

nedemnă de dragostea şi de bunătatea ta. Nu mai rosti aceste cuvinte, cari mă îmbată şi-mi sfâşie inima în acelaş timp.

Neyiré se ridică deodată şi urmă cu glasul schimbat:

— Dar de ce să tac, de ce să-ţi mai ascund ceeace am venit să-ţi spun? Ascultă-mă, Sermed: de azi înainte nu-ţi voiu mai fi decât prietenă. Nu pot să fiu a ta, deoarece... s'a întors el. De două săptămâni, de când e iar aici, mi-am pierdut minţile. Ce luptă dureroasă, în sufletul meu! Am făcut tot ce am putut, ca să-ţi ascund schimbarea produsă în simţimintele mele. Nu mai pot. Trebue să privim adevărul în faţă. Sunt atât de mâhnită, că trebue să ţi-o spun, dar convingerea mea e neclintită: îl iubesc, îl voiu iubi întotdeauna şi niciodată n'am iubit pe altul decât pe dânsul.

Neyiré se gândi puţin, apoi urmă:

— Şi cu toate astea te-am iubit şi pe tine, te-am iubit cu o dragoste puternică. Nu mai înţeleg... Zău, nu mai înţeleg.

Am ascultat această mărturisire, ameţit ca de-o lovitură cruntă. N'am putut să vorbesc imediat. Apoi, cu glasul slab, i-am răspuns:

— Eu sunt acela, care nu înţeleg nimic. Oare Neyiré îmi vorbeşte, sau sunt eu victima unui coşmar?

— Ai dreptate, Sermed. E crud, infinit de crud şi-ţi cer iertare. Cu toate astea nu am nicio putere. Ciudăţeniile inimii mele mă uimesc, mă turbură şi mi se impun ca o fatalitate tragică.

— Neyiré, toate aceste fraze sunt zadarnice şi înspăimântătoare. Vrei să-ţi explic eu sensul

adevărat al acestor complicaţiuni sentimentale? Tu nu mă iubeşti. Nu m'ai iubit niciodată. Te plictiseai în lipsa amantului tău; îţi trebuia o distracţie. Ai întâlnit un bărbat blând şi credul şi te-ai gândit: „Iată tovarăşul de plăcere, ideal". In adevăr, te-ai distrat foarte bine: ţi-ai bătut joc de mine!

— Sermed, nu fii răutăcios. Ai dreptul să-mi reproşezi orice, dar n'ai dreptul să te îndoieşti de dragostea mea, da, de dragostea adevărată, pe care ţi-am dăruit-o până acum.

— Dar cum mai poţi vorbi de dragoste? E o ruşine, o crimă! Dragostea, duioşia, numai eu le cunosc. Ah, Neyiré, cum te-am iubit, ce mare şi profund e sentimentul cu care te-am iubit! Voiam chiar să-ţi arunc la picioare libertatea mea, bunul cel mai de preţ, pe care poate să-l aibă un artist. Mă pregăteam să-ţi spun: „Să ne unim pe vecie!" Ah, de ce nu putem ajunge până la suflet, de ce fiinţa, care e cea mai scumpă, rămâne, în fond, străină şi îndepărtată?

— Niciodată n'am încetat să mă simt aproape de tine, Sermed. Sufletul meu trăia alături de al tău. Dar celălalt s'a întors şi, cu o lovitură bruscă, mi-a turburat toată viaţa. Înţelege-mă, Sermed, înţelege nenorocirea mea! Nu fii nedrept!

Glasul lui Neyiré exprima atâta durere şi era în el ca o rugăciune. Mânia şi revolta mea slăbiră.

— Poate că eşti numai impresionată de întoarcerea bărbatului, care a trezit primele tale dorinţi. Dar nu mai poţi să-l iubeşti deoarece

m'ai iubit pe mine şi mă mai iubeşti şi acum. Neyiré, gândeşte-te la ceasurile divine, pe cari le-am trăit împreună. Nu erai tu aceea, care mai ieri mă îmbătai cu vorbele tale arzătoare, cu mângâierile tale pasionate?

Glasul meu e rugător şi eu caut gura lui Neyiré, ca să-i reamintesc savoarea sărutărilor noastre de până atunci. Dar gura ei se contractă cu amărăciune şi se fereşte cu încăpăţânare. — Atunci am avut un moment de nebunie: am apucat pe Neyiré cu brutalitate şi i-am prins buzele într'ale meie. La 'nceput, Neyiré pare învinsă de această sărutare nesfârşită; apoi, deodată, se ridică şi mă respinge cu toată puterea:

— Ceeace faci acum e urât, foarte urât. După mărturisirea mea, gestul acesta e nedemn. Sărutarea unei femei care nu iubeşte, seamănă cu acea a unei curtezane.

— Fie-ţi milă de mine, Neyiré; fie-ţi milă de nenorocitul, care nu poate să trăiască fără tine! Înebunesc la gândul că aş putea să te pierd. Vei vedea cât de supus am să fiu. Voiu aştepta, ca un câine credincios până când va trece criza ta sentimentală. Eu însumi voiu grăbi vindecarea ta, prin ingrijirile cele mai afectoase. Numai să consimţi să fugi de omul acela. Să fii cu totul a mea. Dacă vrei, vom părăsi Stambulul. Vom pleca departe, spre ţinuturi noi. Nesfârşitele minuni ale naturii au vindecat atâtea dureri!

— Nu, nu pot, Sermed. Mi-e cu neputinţă să mă depărtez de el. Ştiu că nu m'a iubit niciodată. Ştiu că acest fecior de boier, acest tâ-

năr frumos, răsfăţat de soartă şi de succes, abia de mă va băga în seamă, şi că va pleca din nou. De altfel, în toţi aceşti ani, pe cari i-a trăit la Paris, trebue să fi avut destule femei şi, poate că şi iubeşte pe o ulta. Ştiu că viaţa mea va redeveni un iad. Şi cu toate astea, nu voiu mai fi amanta ta; nu voiu mai trăda inima mea... Nu trebuie să te superi, Sermed. Sunt obligată să fiu sinceră: da, am făptuit o trădare: sentimentele pe cari le-am manifestat faţă de tine, le-am furat dragostei mele pentru dânsul...

— Ce spui, Neyiré? E 'ngrozitor. Câtă nedreptate!

— Nu eu sunt cea nedreaptă, ci forţa obscură, care mă stăpâneşte. Iţi jur, Sermed, că am multă afecţiune pentru tine... Aş vrea atât de mult să te împiedic de a suferi!....

— Numai prezenţa ta mă poate împiedeca de a suferi.

Neyiré se apropie cu un zâmbet dulce şi trist, mă ia de mână şi mă duce încet spre divan:

— Vino, Sermed, vino să-mi ajuţi să pătrund enigma sufletului meu. Să încercăm să analizăm aceste sentimente, cu contrastele şi slăbiciunile lor. Vreau să mă înţelegi; atunci când mă vei înţelege, vei fi mai dispus să mă ierţi.

— Sunt foarte nenorocit....

— Eu sunt de o mie de ori mai nenorocită decât tine. Ce putem face? Inima noastră e plină de ciudăţenii dureroase şi voinţa noastră e mizerabilă, atunci când ne apasă jugul pasiunilor. Iată, pe celălalt îl disprefuiesc, şi cu toate astea îl iubesc cu o patimă, care face din mine

sclava lui. Iar ţie, pe care te venerez, nu-ţi pot da de acum înainte, decât o dragoste de soră.

Ultimele ei cuvinte m'au copleşit. Plâng încet.

— Inaintea mea se deschide un drum întunecos şi mă simt atât de singur în viaţă, singur cu durerea şi desnădejdea mea.

Neyiré îmi mângâie părul, cu degetele ei subţiri:

— Prietenul meu, dragul meu prieten, linişteşte-te, nu plânge, îmi sfâşii inima... Cu puţin curaj, cu răbdare, te vei vindeca repede. Eşti tânăr, eşti frumos. Ai cele mai frumoase însuşiri ale inteligenţii şi ale inimii. Vei găsi o alta, care te va face să uiţi pe sărmana Neyiré.

Lacrimile îmi destinseră nervii, dar în acelaş timp au trezit în mine revolta şi mânia.

— Ceeace faci tu acum e o dovadă de cruzime, Neyiré. Fără îndoială că simţi o voluptate perversă, să mă vezi cum sufăr. O, dar nu e chiar aşa cum crezi tu. Să pui stăpânire pe un om sincer, să dispui de viaţa lui, apoi să-l trădezi şi să pleci... pentru o dragoste aşa-zisă mai veche, să părăseşti pe un om, care nu trăeşte decât pentru tine... Nu, nu, n'ai dreptul să faci o crimă ca aceasta, o astfel de laşitate. Ar fi îngrozitor, m'auzi tu, Neyiré, îngrozitor şi... primejdios.

Glasul meu devine din ce în ce mai puternic. Am apucat pe Neyiré de mâini şi o strâng tot mai tare. Neyiré se sbate:

— Ameninţările tale sunt ridicole, Sermed, — mă doare, îmi frângi mâinile.

Dar eu nu-i dau drumul. Instinctele sălbatice se trezesc în mine:

— Te iubesc pătimaş, şi am o dorinţă nebună să te lovesc, să te ucid. Ah... N'ai să-mi scapi, frumoaso! Eşti a mea şi ai să rămâi pentru totdeauna a mea.

— Iţi pierzi minţile, Sermed; nu pot să fiu a ta, câtă vreme iubesc pe altul...

— Iubeşte-ţi bruta de amant cum vrei... Mi-e tot una. Am ajuns acolo, încât primesc orice, numai să rămâi la mine, şi ai să rămâi... cu forţa.

Mâinile mele strâng şi mai tare braţele ei. Neyiré scoate un ţipăt de durere şi cade aproape în genunchi.

— Acum tu ai devenit o brută, un sălbatec. Bagă de seamă, Sermed... O să te urăsc...

I-am dat drumul; mă îndepărtez de ea şi mă trântesc într'un fotoliu. Sunt atât de nenorocit, încât glasul meu devine jalnic:

— N'ai văzut decât brutalitate în cuvintele şi gesturile mele şi cu toate astea ele sunt dictate de neţărmurita mea dragoste... Eu, care eram nebun de gelozie, numai gândindu-mă la nişte adversari închipuiţi, îţi cer acum un lucru, de care niciodată nu m'aş fi crezut în stare; cu toată mărturisirea ce mi-ai făcut, îţi cer, te implor să rămâi. Imi calc în picioare amorul-propriu, mândria, onoarea. Inchid ochii şi...

— Destul, Sermed, te rog, nu mai urma! Aceste cuvinte, aceste compromisuri nu sunt demne de noi. Să sfârşim. Să ne despărţim, fără să ne distrugem amintirile, fără să ne întinăm trecutul.

— Ti-am dat cea mai surprinzătoare do-

vadă de dragoste şi tu o priveşti drept o întinare. Am acceptat partajul, oribila împărţeală, care e cea mai mare dintre decăderi şi pe tine mici nu te mişcă... Nu eşti decât o femeie vicioasă, o creatură rea, un şarpe!

— Nu mă insulta! Nimeni nu are dreptul să insulte o fiinţă leală. Şi nimeni nu poate să poruncească sentimentelor altuia. Intr'o zi, mai târziu, când pasiunea şi mânia, pricina tuturor nedreptăţilor omeneşti, se vor potoli, te vei căi că ai fost atât de aspru şi, în gândul tău, n'ai să-mi mai refuzi afecţiunea şi indulgenţa pe cari le merit... Adio, Sermed.

Neyiré se îndreaptă spre uşă. Eu îi aţin calea şi vreau s'o mai opresc.

— Lasă-mă să plec, îmi zise ea; dacă nu-mi dai drumul, o să strig după ajutor.

La auzul acestor cuvinte m'am dat înapoi, tremurând de spaimă, şi de desnădejde, în faţa acestei femei iubite, care s'a schimbat de-odată într'o străină, aproape o duşmană.

— Pleacă, pleacă... Te gonesc de aici, pe tine şi amintirea ta, chiar şi imaginea ta.

— Ce păcat, Sermed, n'am fi trebuit să ne despărţim în chipul ăsta....

A plecat. Zdrobit, cad pe divan, şi cu ochii rătăciţi, fixând în vid nu ştiu ce imagine misterioasă, rămân multă vreme nemişcat. Simt că îmi pierd cunoştinţa. Un nod mi s'a urcat în gât, ochii mi se turbură...

Când mi-am revenit, înserase. Odaia, care până mai adineaori era plină de tumultul a două pasiuni, dormea acum în liniştea adâncă şi întunericul dens, care o învăluiau ca un giulgiu...

V. Fuga

SIMȚEAM IMPOTRIVA LUI NEYIRE atâta ură neînduratâ, încât mă hotărîi să n'o mai văd niciodată. Dar nu trecură nici douăzeci şi patru de ore şi violenţa sentimentelor mele răsturnare toate hotărârile luate. Simţeam o dorinţă tiranică s'o revăd pe Neyiré. Am scris scrisori, m'am rugat, am plâns... M'am târât, ca un mizerabil, pe dinaintea yali-ului din Bebec... Tăcere şi iar tăcere: o linişte greoaie şi nespus de dezolantă.

Nu voiu uita niciodată epoca aceasta, în care am trăit într'o stare de adevărată nebunie.

Din fericire, puţin în urmă fui obligat să părăsesc Stambulul. Altfel, cu siguranţă că mi-aş fi pierdut minţile. Zic: „fui obligat", deoarece, dacă era după mine, aş fi fost incapabil să iau o hotărâre şi mai cu seamă s'o execut. Biata mamă, văzând că mă pierd şi neputând obţine dela mine niciun răspuns la întrebările ei, alergă la Suad, despre care ştia că-mi e cel mai bun prieten. Află în mod vag, dar destul ca să înţeleagă, tristul adevăr. Atunci mama şi Suad se înţeleseră să mă depărteze de locul nenorocirii mele şi se apucară să-mi facă pregătirile de călătorie.

In Orient arta şi poezia nu produc adepţilor lor atâta cât să poată trăi; de aceea, ca toţi alţii, aveam şi eu o funcţie oficială. Suad obţinu pentru mine un concediu. Cum eram dintre aceia cari cheltuesc mai mult decât câştigă, nu dispuneam de nicio economie. Ca deobiceiu, mama vându una din casele moştenite dela

tata şi-mi procură o sumă însemnată. Şi astfel, într'o bună zi, mă pomenii instalat în Expresul-Orient....

VI. Pentru a uita

SUNT LA VIENA DE O SĂPTĂMÂNĂ. Mă ocup de tot ce mă înconjoară. Mă plimb într'una, ca să mă distrez şi să uit. Noutarea decorului se pretează de minune. Palatele fastuoase ale acestui oraş vechiu, muzeele pline de bogăţii, muzica lui incomparabilă, femeile blânde şi drăgălaşe... toate aceste atracţii ale unei civilizaţii vechi au trezit în mine o curiozitate foarte vie. Privirile îmi sunt fascinate de strălucita mişcare a acestei capitale, pe care o văd pentru întâia oară. Mă plimb, privesc, caut să mă distrez şi, uneori, simt şi oarecare plăcere. Dar aceasta nu ţine mult. Plăcerea mi se îneacă în amărăciune, de care sufletul mi-e plin.

Aseară, de pildă, mă simţeam aşa de deprimat şi nenorocit, încât, pentru a fugi de imaginea ispititoare şi crudă a lui Neyiré, m'am lăsat târît în noroiul desfrâului. Ah, cât am fost de desgustat de această aventură!

Ne aflam într'un local de noapte, cel mai elegant din Viena. O mică sală, de un lux ţipător, şi peste măsură de luminată. La intrare, acele femei aproape goale, debitând niște cântece stupide şi având, rareori, scuza unei atitudini artistice, precum şi toată lu-

mea aceea, care găsea în acestea plăcere, îmi făcură milă. Imi venea să le spun că bărbaţii sunt vulgari şi fără minte, dacă recurg la astfel de mijloace, ca să-şi amăgească plictiseala incurabilă şi să-şi omoare timpul, pe care-l cred atât de preţios.

Mai târziu am început să beau şi eu. Şi, pe măsură ce se pierdeau, în beţie, marea dragostea şi marea durere, cari mă făceau indiferent la tot ce se petrecea în jurul meu, mentalitatea mea se apropia de a celorlalţi spectatori. Am invitat la masa mea pe una din acele femei; i-am oferit tot ce a vrut, ba chiar am solicitat, am cerşit mângâierile ei... M'am trezit, dimineaţa, sub o ploaie de sărutări zgomotoase şi lacome, cari miroseau a vin... Am fugit dela această femeie, apucat de o groază nebună. Aud parcă şi acum hohotele batjocoritoare de râs ale sărmanei dansatoare, care nu înţelegea deloc această jignire adusă frumuseţii sale.

Am o amăreală grozavă în gură. Sufletul mi-e copleşit de o desnădejde cumplită...,. Neyiré, Neyiré. Ce-ai făcut din mine? Şi, cine ştie ce-mi mai rezervă viitorul?

*

Viena, 19 Ianuarie, miezul nopţii

Am asistat azi la reprezentaţia lui „*Werther*". Impunătoarea sală a Operii din Viena era plină. Femei, în toalete deschise, elegante şi fine, zâmbeau în cadrul de purpură şi aur al lojilor. Toată această lume asculta

opera cu un respect, care vădea o caldă înţelegere a artei. Muzica tristă şi pătrunzătoare a lui Massenet, a trezit toată sensibilitatea dureroasă a inimii mele. Am retrăit, împreună cu nefericitul Werther, bucuriile trecătoare şi chinurile nesfârşite ale dragostei. Nervii mă chinuiau de-mi venea să ţip. Şi am invidiat pe eroul, care a avut energia să se omoare. Ah, ce odihnă alinătoare....

Dar eu nu vreau să mor; sunt laş. Ba nu, sunt mândru: vreau să învinq suferinţa.

Fug de gândurile mele negre. Fug de camera asta de hotel, în care imaginea Ei a venit să locuiască împreună cu mine. Şi pornesc, prin oraşul sgomotos şi vesel, să caut beţia binefăcătoare şi plăcerea banală.....

Viena, 25 Ianuarie

Azi n'am ieşit. De ceasuri întregi stau şi recitesc scrisorile lui Neyiré. Toate aceste cuvinte de dragoste îmi fac grozav de rău. Şi totuşi mă complac în această suferinţă, de un farmec ciudat şi primejdios. Am aici, în faţa mea cel mai frumos portret al lui Neyiré. Iată privirea copilărească şi totuşi plină de voluptate a ochilor ei albaştri, ovalul pur al obrazului, gura mică şi plină, cu o uşoară expresie de mândrie şi bărbia ei puţintel ascuţită şi batjocoritoare. Odinioară nu era niciun pic de ironie pe chipul îndrăgostitei Neyiré. Citeam pe el, dimpotrivă, o sinceritate absolută, o supunere desăvârşită. Dar toate astea sunt atât de departe... toate astea au

mărit! Neyiré care mă chinueşte acuma e o femeie crudă, rece şi ironică. Mânia mea e neputincioasă. Aş vrea să plâng, să plâng ca un copil. Dar lacrimile mele au secat.

Paris, 23 Februarie

Trebue să fi fost obosit de viaţa pe care am dus-o la Viena, căci, de când am venit la Paris, am cunoscut un alt gen de existenţă. De altfel, bucuria pe care am simţit-o în prima seară, străbătând bulevardele luminate şi pline de mişcare, zărind faţadele inundate de lumină ale teatrelor şi mai cu seamă silueta impunătoare a Operei, această bucurie simplă, irezistibilă, durează încă şi mă susţine. La Viena, curiozitatea din primele zile s'a stins în curând şi am căutat uitarea în beţie şi plăcere. Dar, de trei săptămâni încoace, minunăţiile Parisului mă farmecă fără încetare. Spectacolele de artă îmi produc o bucurie atât de profundă, seratele la care sunt invitat mângâie atât de dulce gusturile mele de eleganţă rafinată, încât uneori mă simt aproape fericit... Mi se pare că începe vindecarea... Şi cu toate astea nu îndrăznesc să cred.

Paris, 26 Februarie

Şase dimineaţa. Ninge de ieri. Fulgii cad neîncetat şi formează o perdea deasă de tul alb. M'am întors de o jumătate de oră şi n'am nicio poftă să dorm. Hotelul în care locuiesc e un fel de insulă mică, situată în centrul celor mai importante străzi ale Pa-

risului. Stau într'o odăiţă dela etaujl al cincilea; dar e atât de drăgălaşă şi de veselă, încât îmi place foarte mult. Dela fereastră văd Bulevardul Madeleine, care se trezeşte în zorile acestea ceţoase, înăbuşite de zăpadă. Nişte cai normanzi enormi trag spre hale care de legume, orânduite cu grijă. Lucrătorii şi funcţionarii aleargă spre posturile lor, luptând împotriva viscolului. Privesc spectacolul pitoresc al străzii, plimbându-mă prin odaia mea confortabilă şi caldă. Şi simt o bucurie ciudată, copilăroasă, bucuria de a trăi, pe care o uitasem atâta vreme!

Aseară am fost la Comedia Franceză. Acest teatru îmi inspiră o admiraţie profundă. Din fundul Orientului, unde am trăit până acum, nu puteam să-mi închipui că există o artă atât de desăvârşită. Ah, să-ţi încredinţezi operele unor interpreţi ca aceştia...

Iată că pasiunea mea literară se trezeşte din nou. Totul e deşertăciune: averea, gloria, luxul şi chiar dragostea... Totul e zadarnic şi trecător... Viaţa nu are decât o singură raţiune de a fi: arta, arta eternă şi sfântă... Şi simt atâta putere şi înflăcărare în sufletul meu, încât mă cred în stare să cuceresc lumea. Vai! Capo-d'operele, pe cari în clipele de exaltare le văd aproape realizate, vor avorta şi ele de nepăsare şi nehotărîre, din lipsă de încredere în sine. Şi voiu continua, pentruca să-mi agonisesc o existenţă decentă, să mă ocup de chestiuni, cari nu mă interesează deloc...

Bucuria mea n'a fost de lungă durată. Ia-

răşi sunt copleşit de tristeţea, care formează fondul sufletului meu. Dar nu mă voi da bătut. Serata de ieri mi-a reamintit de bucuriile vieţii. Tinereţea mea se revoltă. Vreau să uit şi să trăiesc.

Când am ajuns la locuinţa elegantă a familiei Lamare, am avut mai întâi impresia unei corvezi plictisitoare. Dar încetul cu încetul, am început să mă complac în acest mediu. Bărbaţii erau prevenitori şi femeile atrăgătoare. Toată lumea râdea, dansa, petrecea cu atâta simplicitate şi voie bună, încât era peste putinţă să te împotriveşti contagiunii.

Aşadar, am început şi eu să vorbesc, să râd şi să dansez ca toţi ceilalţi. Păream că mă amuz. Poate că mă amuzam în adevăr. Nu îndrăzneam să mi-o mărturisesc, ca un bolnav, care, ştiindu-şi suferinţa fără leac, nu vrea să creadă că ar putea să şi-o amelioreze. Or, — ce stranie enigmă e inima noastră! — se vede că am stat prea mult de vorbă cu o fată tânără, înaltă şi blondă, deoarece, la plecare, bătrâna marchiză îmi spuse zâmbind:

— Am fost încântată, domnule, că nu v'aţi plictisit prea mult.

Ca să-mi permită să mai viu, ea mă privi cu bunăvoinţă, şi ochii ei mari şi negri avură ca un strălucit reflex al frumuseţii de odinioară.

— Mai vino să ne vezi, adăugă ea. Vei găsi pe nepoata mea Yvonne, care vine adesea pe la noi.

N'am găsit alt răspuns decât un zâmbet încurcat şi o formulă vagă de mulţumire. De altfel, marchiza se arătă indulgentă:

— N'ai dece să te jenezi. Te felicit de alegerea dumitale...

Şi aşa se făcu că am dansat şi am stat mult de vorbă cu domnişoara Yvonne de Perlier. M'am ocupat de ea în mod deosebit. Simt chiar o mare satisfacţie, gândindu-mă la interesul ce mi-a arătat. Oare bucuria de a trăi, de care vorbeam adineaori, să-şi aibă obârşia în zâmbetul drăgălaş al ochilor ei albaştri? Oare să fie o fericită presimţire? Limpezimea acestor ochi va vindeca inima mea rănită?

Paris, 15 Martie

Azi am fost la Lamare. Marchiza a fost acasă şi m'a primit îndată. Domnişoara Yvonne se afla, din întâmplare, acolo. Bătrâna marchiză mi-a spus, privindu-şi nepoata:

— Drept să-ţi spun, Sermed Bey, ai mult noroc.

Această observaţie ne-a făcut să râdem. Vorbirăm de o mulţime de nimicuri, aşa cum se obişnuieşte la vizitele mondene. Marchiza îmi puse câteva întrebări cu privire la familia mea şi la moravurile noastre. Am trebuit să vorbesc mai ales despre harem şi să explic că bărbaţii turci, cari se folosesc de dreptul lor de a avea patru femei, devin din ce în ce mai rari. I-am spus că tinerii noştri fac mofturi, când e vorba să se însoare numai cu una.

— De altfel, adăugai, haremul devine, pe zi ce trece, o instituţie părăsită, din pricină că femeile noastre se instruesc. In adevăr, cum s'ar putea ca o fată cultă să se'nvoiască a se mărita cu un bărbat, care mai are şi alte soţii? „Gineceul" nu e cu putinţă, decât cu nişte femei fără cultură şi fără personalitate, fiinţe, ce se găsesc la un nivel apropiat de sclavie.

Răspunsurile mele au trezit curiozitatea vie a Yvonnei. Ochii îi străluceau şi buzele ei roşii descopereau, zâmbind, şiragul dinţilor albi. Şi acest zâmbet e delicios.

Chiar acum am scris mamei că mă simt foarte fericit la Paris. E adevărat, sau numai o minciună, cu care să liniştesc pe biata mamă?...

Şi una şi alta, mi se pare.

Paris, 19 Martie

Azi dimineaţă am primit o scrisoare dela Suad. Imi trimite cei zece mii de franci, pe cari i-am cerut mamei, neuitând să mă dojenească pentru risipa ce o fac: „Ceeace faci „tu nu are nicio raţiune. Ai cheltuit şase„sprezece mii de franci în două luni şi ju„mătate. Oare aceasta e o viaţă potrivită cu „bugetul unui modest şef de secţiune? E „timp să te întorci. Ministrul a început să „se plângă de tine. Gândeşte-te la viitor. „Lasă copilăriile!"

Sărmanul Suad! Se vede cât de colo că habar n'are de forţa tiranică a dragostei...

Vorbeşte de bani, de ministru, de viitor!

şi, poate că are dreptate. Fără'ndoială că trebue să raţionăm. Trebue să ţii socoteală de aceste triste necesităţi ale vieţii — ori de nu, să-ţi tragi un glonte în cap.

Paris, 19 Martie. Miezul nopţii

Astă seară am rămas acasă. Sunt cuprins de o disperare atât de cruntă, încât mi se pare că odaia mea duhneşte a mormânt. Scrisoarea lui Suad, trimisă din Stambul, din *Bebec*, mi-a trezit iar durerea. Gesturile şi cuvintele lui Neyiré, viziunea trupului ei nu mă mai părăsesc. Retrăiesc fără încetare toate amănuntele aventurei noastre nebuneşti şi aceste amintiri seamănă cu o otravă ameţitoare. O, nu, n'o să mă vindec niciodată. Sunt un om sfârşit. Şi Suad, care-mi vorbeşte de viitor! De care viitor? Mai bine mi-ar vorbi de moarte.

Paris, 26 Martie

N'am mai văzut pe nimeni, de o săptămână. Fug de toţi. Simt nevoia imperioasă de a mă izola în durerea mea. Am fost în fiecare seară la teatru, căutând cu deosebire, dramele amoroase.

Azi dimineaţă am primit dela domnişoara Yvonne de Perlier o scrisoare plină de imputări. Mă poftеşte la ceaiu pe mâine. Dar mă voi scuza şi nu mă duc. Nu sunt de loc dispus să flirtez cu domnişoara Yvonne.

Paris, 27 Martie, noaptea

Am rămas până la orele opt în casa din B-dul Malesherbes. Yvonne, care avea în ochi o

expresie de preferinţă, atunci când mă privea, făcea onorurile, cu o graţie desăvârşită. S'a ocupat mult de mine. Voia ca prietenii ei să mă cunoască şi să mă aprecieze. Mă făcu să vorbesc despre chestiuni interesante şi, cum era şi natural, despre literatura, despre femeile noastre. Oare dorinţa de a place ne este înăscută? Sau era numai dorinţa de a răspunde la privirile de încurajare ale Yvonnei? Fapt e că am vorbit mult silindu-mă să fiu elocvent şi spiritual.

O clipă am rămas singur cu Yvonne, într'un colţ al salonului.

Mă întrebă dacă mai rămân mult la Paris şi, deoarece eu îi spusei că cel mult o lună, Yvonne îmi răspunse: „Păcat!“

Apoi, deodată:

— Ce faci dimineţile, Sermed Bey? Nu te văd niciodată la Bois. Eu mă duc mai în fiecare zi, cu trăsura sau călare. Parcul e atât de frumos acuma!

Rostind aceste cuvinte cu glasu-i armonios, Yvonne mă fixa cu o privire prietenoasă, pătrunzătoare, ca şi cum ar fi vrut să descopere cutele cele mai ascunse ale sufletului meu. Şi, în această privire de măgulitoare simpatie, nu era nimic neplăcut. Dimpotrivă.

*

De două săptămâni mă ocup de Yvonne Perlier. Ne vedem mai în fiecare zi la Bois sau la serate dansante.

Am multă admiraţie pentru Yvonne, care, în ochii mei, personifică idealul tinerei fete moderne: cultă, inteligentă şi cu sufletul deschis.

Afară de asta, Yvonne are o sensibilitate atât de delicată, încât totdeauna mi-e frică să n'o ating. Cu toate astea nu ştiu dacă azi e mulţumită de mine....

Ne plimbam într'o alee singuratecă a parcului, la umbra copacilor în floare.

După câteva subiecte diferite, am atins şi capitolul sentimentului. Yvonne îmi povestea amintirile ei din copilărie şi visurile ei de fată. Vorbea cu înflăcărare şi mă simţeam subjugat. M'am oprit, o clipă, ca s'o privesc; niciodată n'o văzusem atât de frumoasă. In lumina soarelui, care se filtra prin frunziş, pielea ei albă avea o transparenţă deosebită şi ochii ii erau de o adâncime turburătoare, ca şi cum ar fi ascuns imensitatea visurilor ei. Aureola de poezie, care înconjura această frumuseţe fragilă mă atrăgea cu o putere ameţitoare. Imaginaţia mea exaltată alerga nebuneşte în viitor. Aş fi vrut să găsesc în clipa aceea cuvintele cele mai frumoase. Spusei, doar atât: „Cât eşti de frumoasă, domnişoară Yvonne!" Ea mă privi cu un zâmbet blând. Dar eu nu avui puterea să urmez. Privirea drăgălaşă a acestor ochi albaştri deşteptase amintirea îndepărtată a altor ochi albaştri cu reflexe verzi. Am simţit că inima mea bolnavă, plină de Neyiré, era nedemnă de puritatea Yvonnei. Imi spusei că aş comite o faptă rea, cedând unei simple atracţii şi prefăcându-mă că iubesc această fată, care avea dreptul să nădăjduiască într'o adoraţie exclusivă. Sărutai, cu o tristeţe respectoasă mâna Yvonnei, pe care o simţii cum arde într'a mea.

— Eşti minunată.... murmurai.

Yvonne îşi retrase mâna. Se 'ndreptă spre trăsură cu pasul grăbit şi nervos. O urmai, desnădăjduit şi încurcat. Dar obrajii Yvonnei e: au mai coloraţi şi privirea ei se ferea de a mea. Era oare surprinsă şi decepţionată? Am jignit-o prin atitudinea mea ciudată?

Paris, I Aprilie, dimineaţa

Şi acum mi-e necaz pe mine. „Ce stângaciu eşti, îmi spun eu însumi, în loc să-ţi binecuvintezi norocul, treci pe lângă el cu nepăsare. Nu cumva vrei să te îngropi cu amintirea unei femei care te-a înşelat şi care şi-a bătut joc de tine? Ah, naiv, naiv mai eşti!"

Revăd silueta fermecătoare a Yvonnei şi, printr'o ciudată asociaţie de imagini, ochii, buzele şi trupul lui Neyiré au pus din nou stăpânire pe spiritul meu. Toate aceste sentimente contradictorii mă aduseră într'o astfel de stare de surescitare, încât mi-era necaz pe mine însumi, pe Neyiré, pe lumea întreagă. Simţeam o poftă nebună să lovesc, să sfărâm şi să mă liberez.

Am plecat de acasă, ca să încerc să mă distrez şi m'am dus mai întâi la „Femina". Se juca o revistă spirituală şi veselă. Dar eu n'am râs de loc şi râsetele sgomotoase ale spectatorilor m'au exasperat. Numai atunci când, într'o scenă a revistei statuia lui Voltaire se însufleţi, ca să împroaşte — prin gura lui Signoret — pe civilizaţii secolului al XX, cu adevăruri tăioase şi glumeţe, un zâmbet de satisfacţie îmi destinse buzele; această satiră se potrivea atât de bine cu pesimismul meu!

Ca să-mi ostoesc durerea mi-am continuat vagabondajul nocturn. Am petrecut două ceasuri la „Maxim", într'o atmosferă enervantă de parfumuri, râsete şi muzică. Intocmai ca la Viena, am început să beau. Am dansat cu femei fardate şi ispititoare. Dar nimic nu mă atrăgea, nici chiar frumuseţea indiscutabilă a „Luciennei".

Dela „Maxim" m'am dus la „Abboye". Şi aci, şampanie şi dans....

Insfârşit, cam pe la trei dimspre ziuă am ajuns în cabaretul cochet al lui „Fischer". Toate mesele erau ocupate. O femeie tânără, cu părul tăiat băieţeşte, cu privirea strălucitoare şi agresivă, cânta, în picioare, lângă pian, nişte romanţe de dragoste şi voluptate. In jurul meu, gâturi albe şi subţiri, împodobite cu perle; umeri rotunzi şi strălucitori răsar din rochiile de mătase neagră, albă, sau albastră; diamantele scânteiază în păr ca nişte steluţe vii. Apoi, tineri şi bărbaţi mai în vârstă, îmbrăcaţi în frac. Şi, pe toate feţele acestor oameni eleganţi, un fel de lâncezeală; şi în toate privirile înfigurate şi lacome, o umbră stăruitoare, poate că trista convingere a deşertăciunii bucuriilor omeneşti.

In faţa măsuţei, la care am izbutit să mă instalez, am zărit o femeie foarte frumoasă, care îmi reţinu atenţia. Să tot fi avut douăzeci de ani. Era un tip de păpuşă: avea obrazul de un oval minunat, gura micuţă, nasul drept şi nişte ochi căprui, strălucind de nevinovăţie.

Mâna care ducea la buze cupa de şampanie era atât de fină, braţul atât de armonios, că nu-mi putui lua ochii dela ea. Fără îndoială că

privirile mele fuseseră prea insistente, căci deodată ea rosti câteva cuvinte, însoţite. de un gest nervos şi mă arătă cu privirea, doamnei bătrâne care o întovărăşea.

Curiozitatea mea nu dădu înapoi şi cerui câteva lămuriri dela maître d'hotel. Tânăra femeie se numea Rosine. Juca la teatrul Michel. Era prietena unui spaniol bogat. De câtva timp venea singură: prietenul ei lipsea pentru câtva timp din Paris. Aceste amănunte mă încurajară şi privirile mele deveniră din ce în ce mai stăruitoare. Jocul acesta dură vreun ceas. In cele din urmă, privirile frumoasei necunoscute se opriră o clipă asupra mea, zâmbind. Aveam dreptul să sper.

De altfel n'am cruţat mimic pentru a-mi asigura victoria. Am plecat în urma actriţei şi, în clipa în care voia să se urce într automobil, o acostai cu hotărâre:

— Imi daţi voie, domnişoară, să mă prezint singur?

— Asta-i nostim, dommule. Dar cine eşti dumneata?

— Un biet străin, îndrăgostit de frumuseţea d-voastră; un adorator foarte respectuos. Dacă aţi îngădui, am merge împreună până în Montmartre. E încă devreme.

Un râs fraged însoţeşte răspunsul:

— In adevăr. Nu e încă cinci dimineaţa; putem spune că e devreme.

Şi, aruncând o privire asupra celor cari ieşeau dela „Fischer", domnişoara Rosine adăogă:

— Bine, bine. Urcă-te în maşină. Nu-i frumos să stăm de vorbă pe trotoar.

Nu voiu încerca să redau cuvintele, prin cari mi-am scuzat îndrăsneala, după ce m'am instalat în cupeul parfumat şi împodobit cu flori, ca un buduoar. Voiu nota numai un răspuns de al Rosinei: „N'am putut să rezist dorinţei de a-ţi face cunoştinţa, deoarece semeni foarte mult cu un Spaniol, care mi-e prieten; altfel..." Această cucerire prin asemănare nu e deloc banală. Dar bunăvoinţa Rosinei nu merse, în seara aceea, dincolo de uşa apartamentului ei din Champs-Elyseés.

Paris, 26 Aprilie, ora 9 seara

Rosine mi-a telefonat. După ce m'a întrebat ce am făcut dela prânz, m'a poftit să viu imediat la ea. M'am scuzat, pretextând o indispoziţie.

Sunt un ingrat. Rosine m'a făcut să petrec ceasuri delicioase, pentru cari ar trebui să-i fiu recunoscător: plimbări lungi în automobil, dineuri plăcute la Café de Paris sau la Armenonville, dar mai ales atâtea nopţi de dragoste, în apartamentul ei luxos şi elegant.... Această viaţă de trândav era foarte captivantă; dar nu putea să continue. Boală, ruină, moarte.... totul era cu putinţă.

Mângâierile noastre continue şi voluptoase erau pentru mine ca băutura sau ca morfina: mă ameţeau, mă istoveau şi astfel ajungeam să-mi uit durerea.

Astăzi însă, am avut puterea să scap de sub influenţa Rosinei. Am vrut să-mi liniştesc puţin nervii şi spiritul. M'am gândit la tânărul meu văr Vedad, care se află la Paris, ca să

urmeze cursurile facultăţii de drept şi ale Şcoalei de Ştiinţe Politice. Deşi a fost de două ori la mine la hotel, nu i-am întors încă vizitele.

Am plecat, imediat după prânz.

Afară era o vreme senină şi răcoroasă. Am mers pe jos din Champs-Elysées până la locuinţa lui Vedad, pe bulevardul Saint-Germain. Simţeam o plăcere deosebită să hoinăresc singur prin Paris.

Traversând podul Concordiei, m'am oprit, să mă uit în jurul meu: deoparte, piaţa Concordiei, cu proporţiile ei minunat de armonioase, cu statuile-i albe şi bazinurile de bronz; de alta, Camera Deputaţilor, cu faţada atică şi coloanele de piatră; cupola aurită a Invalizilor; în faţa mea, Sena, în care se reflectă razele arzătoare ale soarelui, şi care, din depărtare, pare o panglică lungă de argint; în fine, de toate părţile imensul Paris. Cunosc activitatea intensă, care se ascunde sub aspectul surâzător al acestui oraş. Ştiu că, de pildă, cartierul Latin, unde locuieşte vărul meu, e tot atât de însufleţit ca un roiu de albine...

Gândindu-la la toate astea, sufletul mi se umplu de tristeţe. Mă simţeam ca un atom pierdut în mijlocul acestui furnicar de muncitori productivi. Mi-a fost milă de mine însumi. Am dispreţuit vieaţa mea de desfrânat, lipsită de energie şi de ţel. Am început să merg mai repede, ca să fug de spleen.

Vedad era acasă. Mă primi cu bucurie şi, arătându-mi volumele groase, îngrămădite pe masa lui de lucru, îmi zise:

— Imi prepar examenele. M'am închis aici şi aproape nu mai ies. Altfel aş fi venit să te mai văd.

— Iţi mulţumesc; dar era rândul meu.

— A, nu. Sunt atâtea lucruri, pe cari trebue să le vezi, când vii pentru întâia oară la Paris! Nu trebue să-ţi pierzi timpul.

Vedad voia să cunoască impresiile mele asupra Parisului, a muzeelor şi monumentelor, pe cari le vizitasem. Am evitat să-i răspund şi l-am rugat să-mi dea câteva amănunte despre viaţa lui de student.

— O, dar e foarte simplă... De trei ani locuiesc în apartamentul acesta. Am o servitoare, care îmi face mâncare şi curăţenie. De sigur, la început, am făcut şi eu câteva nesocotinţi. Dar anul ăsta muncesc mult. Vreau să mă întorc acasă ca un element util. Şi apoi, am şi datoria să mulţumesc şi pe tata, care face atâtea sacrificii pentru mine.

Am vorbit atunci de ţara noastră, de crizele noastre politice îngrozitoare şi de nenorocirile poporului nostru. Eu eram foarte pesimist.

— Nu vreau, dragul meu Vedad, să-ţi turbur înflăcărarea, nici să descurajez speranţele tale tinere. Dar, când te vei întoarce acasă, ai să-mi dai dreptate....

Ii povestii experienţele şi deziluziile mele:

— Ura mea împotriva despotismului datează din epoca în care eram în liceu şi mai cu seamă din ziua în care vechiul regim m'a împiedicat să viu să-mi termin studiile aici, la Paris. Poate că-ţi aduci aminte, Vedad, de entuziasmul pe care mi-l provocă revoluţia dela 1908. Acest

entuziasm fu cu atât mai exaltat, cu cât ura mea împotriva absolutismului, era mai adâncă. Aşadar am organizat manifestaţii şi am ţinut discursuri lungi şi înflăcărate. Libertate, dreptate, fraternitate.... Am parcurs toată gama cu o sinceritate naivă. Exaltarea mea ţinu doar câteva luni. Liberalii revoluţionari nu întârziară să imite procedeele înaintaşilor lor. Se arătară tot atât de egoişti şi de arbitrari, tot atât de ignoranţi şi de fanatici. Văzui că nu vorbeam aceeaş limbă şi că ei erau incapabili să conceapă reformele sociale, fără de cari nu vom putea progresa niciodată. Atunci am părăsit lupta, ca să mă refugiez sub aripele albe ale Artei eterne şi independente. Şi sunt hotărît să trăiesc departe de fluviul impetuos, perfid şi turbure, care se numeşte „politică". Da, scumpul meu Vedad, nu mai am nicio nădejde. Am văzut prea multe compromisuri şi crime, prea multă ignoranţă pretenţioasă şi stupidă.

Vedad mă asculta gânditor şi grav. O umbră îi întuneca privirea, care strălucise mai adineaori de bucuria nădejdii. Deodată se ridică şi-mi răspunse:

— Te rog, Sermed Bey, opreşte-te! Argumentele d-tale, poate că sunt juste. Dar permite-mi să-ţi spun că concluzia pe care o tragi e cu desăvârşire falsă. Pesimismul nu poate să fie rodnic. E nedemn pentru un om tânăr, să geamă fără speranţă. Dimpotrivă, suntem datori să muncim şi să luptăm împotriva ignoranţei, a inerţiei şi a lenei.

— Lupta e pierdută de mai înainte.

— De ce atâta siguranţă? Numai să crească

numărul tinerilor culţi, generaţia noastră să fie în stare să se impuie şi apoi ai să vezi.

— Poate că generaţia voastră... Cât despre noi, suntem atât de demoralizaţi, atât de abătuţi.....

— Cei cari abia au împlinit treizeci de ani sunt dintr'ai noştri, deşi fraţi mai mari... Nu-ţi mai da aere de moşneag!

In faţa elocinţei calde a lui Vedad, care vorbi mult în această direcţie, un zâmbet sceptic şi ironic trebue să-mi fi fluturat pe buze, căci tânărul meu interlocutor nu putu să-şi înăbuşe revolta, care-i înflăcăra privirea şi glasul:

— Dacă aş fi în situaţia dumitale, în loc să rămân şef de birou la Sublima Poartă, şi să cultiv nu pesimism egoist, m'aş fi aruncat în vâltoare. Slavă Domnului, ştii să scrii şi să vorbeşti. Atacă şi răstoarnă pe toţi acei cari sunt incapabili sau nevrednici să conducă ţara; şi dacă, cu toată sinceritatea, te simţi în stare, pune-te dumneata în fruntea guvernului. Chiar dacă vei fi zdrobit de nepăsarea sau opoziţia mediului, ce are aface? Iţi vei fi îndeplinit datoria. Există ceva mai frumos şi mai nobil decât să te îndrepţi spre un ideal?

Aveam poftă să-i răspund: „Eşti un copil, Vedad, un copil lipsit de experienţă. După ce vei trăi, vei iubi şi suferi, nimic nu-ţi va mai da iluzii. Vei înţelege că toate concesiile făcute societăţii, tot devotamentul faţă de oameni şi de ţară sfârşesc în invidie şi nerecunoştinţă.“ Dar Vedad vorbea cu o convingere atât de adâncă şi de înălţătoare, încât amărăciunea mea

nu mai rezistă. Imi păru rău că am turnat, fie numai o picătură de otravă, în sufletul acesta tânăr, curat şi generos:

— Doresc din toată inima, dragul meu Vedad, ca viaţa să-ţi dea dreptate.

In glasul meu era o melancolie imensă, care impresionă pe Vedad. Părea stingherit, de parcă ar fi comis o greşală şi, schimbând vorba, căută să-mi facă plăcere:

— N'ai mai scris nimic după *Nihal?* E mare păcat. Noi toţi suntem admiratorii lui *Nihal*, ca de altfel ale tuturor operelor d-tale.

Lupte politice, literare, ideal.... Ce departe sunt toate astea! Dar, la urma urmei ce o să fac? Pentru o femeie care m'a trădat, trebue să mă târăsc aşa, fără voinţă, fără ţel, ca un mizerabil?.....

. . . . . .

Rosine mi-a telefonat iarăşi. Imi porunceşte să viu la ea, altfel se supără deabinelea. Nu, Rosine, nu te supăra, uite că viu. Am nevoie de îmbrăţişările tale. Morfina dragostei tale lacome mă face să trăesc.

*

Aseară s'a jucat la Rosine. Au fost câteva artiste cunoscute şi patru, cinci crai. Mă simţeam, moralmente, izolat, în mijlocul acelor oameni veseli, superficiali şi zgomotoşi.

Rosine, enervată de tăcerea mea încăpăţânată, mă sili să mă aşez la masa de baccara. Am jucat şi am pierdut o sumă însemnată.

Şi iar am telegrafiat la Stambul ca să cer bani. Sărmana mamă!

VII. O scrisoare dela Neyiré

Paris, 8 Mai

AZI DIMINEAȚĂ am primit o scrisoare dela Neyiré. La vederea acestei scrieri mândre şi fine, pe care o cunoşteam atât de bine, îmi simţii inima bătând cu atâta violenţă, ca aceea a unui adolescent, care primeşte cea dintâiu scrisoare de dragoste. La început, am vrut să citesc totul dintr'odată. Ochii mi se acoperiseră ca de o ceaţă, care-mi cuprinse şi creerul; n'am putut să înţeleg nimic. Apoi am recitit scrisoarea de mai multe ori, şi iată că, de ceasuri întregi stau închis în odaia mea şi mă silesc să pătrund în înţelesul cel mai intim al acestor rânduri:

Bebec, 3 Mai

Sermed,

Au trecut cinci luni dela ultima noastră întrevedere. De câte ori n'am vrut să-ţi scriu, ca să-ţi explic adevăratele motive ale purtării mele şi să-ţi cer iertare! Da, să-ţi cer iertare, căci insultele şi cuvintele tale amare eu le-am uitat şi te-am iertat. Un singur lucru nu se poate şterge din amintirea mea: durerea şi lacrimile tale. Şi această amintire mă chinuieşte. Am aşteptat ca mânia şi durerea ta să se potolească, pentru ca să mă poţi asculta fără patimă. Or, viaţa atrăgătoare pe care o duci în Europa a potolit, sunt sigură, furtuna din sufletul tău.

Aşa dar, Sermed, te rog să mă asculţi. Vei vedea că la urmă mă vei ierta şi că îţi va fi chiar milă de mine.

Iţi spusesem pe vremuri povestea vieţii mele. Singurul punct asupra căruia am trecut repede, pentruca să nu ataţ gelozia ta, era imensitatea şi forţa dragostei mele pentru Celălalt.

Da, am iubit pe acest om, aşa cum iubesc femeile rareori, cu acea dragoste veşnică, de care se vorbeşte în *Leila şi Medjun* sau în *Romeo şi Julieta*. Nu ştiu cum acest om, care era foarte departe de idealul meu de fată tânără, a izbutit să facă din mine o sclavă. Atât de mult m'a robit încât numai timbrul vocii lui făcea să mi se 'nfioare tot corpul. Intr'o zi, — îmi aduc bine aminte, — s'a supărat pe mine pe nedrept; m'a certat, m'a insultat, ba chiar m'a respins cu un gest violent. Deşi inima mea se revolta împotriva brutalităţii acestui om, m'am simţit laşă, gata să-i cad în genunchi şi să-i spun: „Insultă-mă, loveşte-mă, omoară-mă; e dreptul tău, de vreme ce ai fost în stare să-mi inspiri cel mai puternic sentiment din viaţa mea".

Iartă-mă, Sermed; dar vreau să-ţi dau această pildă, ca să-ţi arăt gradul de sclavie al inimii mele.

Timp de doi ani am blestemat pe acest om cu toată furia. Când îmi aduceam aminte de mângâierile lui mincinoase, mă apuca un desgust de moarte de mine însămi. Când mă gândeam la josnicia şi cruzimea cu care am fost părăsită, simţeam pentru el un dispreţ nesfârşit. Şi cu toate astea continuam

să-l iubesc. Atunci, de ce am crezut că te iubesc pe tine? E punctul cel mai turburător din viaţa mea. Timpul, care şterge totul şi alină toate suferinţele, aşternuse peste sufletul meu praful uitării? O aşteptare lungă, foarte lungă nimicise oare speranţele mele şi-mi sfârşise răbdarea? Simţurile mele tinere se revoltaseră? N'aş putea să spun cu exactitate; dar ştiu că în ziua, în care m'am aruncat în braţele tale, eram încredinţată că nu-l mai iubesc pe celălalt. Şi astăzi îţi jur că te-am iubit, Sermed. Dacă te gândeşti la toate aspectele legăturii noastre, nu te poţi îndoi. Atunci, nu înţelegi cum de m'am putut schimba, în urmă, cum de te-am părăsit, ca să alerg în întâmpinarea lui, de îndată ce s'a întors. Iată misterul dureros al inimii mele, la care am meditat îndelung şi pe care mi se pare că l-am înţeles.

Cât timp am fost departe de omul acesta, m'am sustras înrâuririi lui, încetul cu încetul. Mă sustrăsesem puterii magnetice, pe care o exercita asupră-mi şi, pentru câtva timp, mi-am recăpătat libertatea. Dar, când el s'a întors şi fiinţa mea reintră în cercul lui de influenţă, am simţit că trupul şi sufletul meu erau din nou înlănţuite şi cuprinsă de desnădejde, am înţeles că libertatea mea avusese un caracter superficial şi aparent. In timpul acestui „interregn de dragoste" te-am cunoscut pe tine şi te-am iubit *sincer*, deoarece aveam libertatea de acţiune. Te rog să mă crezi, Sermed, că-ţi spun adevărul. Am nevoie să mă crezi, pentru ca să nu mă îngrozesc de mine însămi.

Poate că vei da din umeri, spunând:

„La ce-mi sunt bune toate aceste analize subtile, din moment ce nu mă mai iubeşti?“ Şi, poate că vei avea un râs amar. Nu, Sermed, nu fii nedrept. O dragoste sinceră e întotdeauna frumoasă, chiar atunci când e trecătoare. Ai fi putut să-ţi dai seamă, dacă ai fi fost trădat întotdeauna, ca mine.

Căci omul acesta nu m'a iubit niciodată, niciodată. M'a posedat ca o brută. Iţi mărturisesc că, de când s'a întors se apropie de mine cu aceeaşi dorinţă bestială şi că eu... eu mă supun. După îmbrăţişările lui rămân atât de zdrobită şi de nenorocită, că într'o zi o să mor de durere şi de ruşine.

Acum, nu mai aştept decât moartea. Numai ea mă poate libera. Sunt o femeie pierdută. Ca mâine, omul acesta va pleca, şi voiu rămânea singură în mijlocul indiferenţei care mă înconjoară, singură cu durerea mea, cu desgustul şi păcatul meu.

Din când în când mi se va propune câte o „partidă“. Voiu răspunde „nu“, ca de obiceiu. Apoi — tăcerea — tăcerea pe care o cunosc, greoaie, teribilă, înăbuşitoare.

Mă plângi, nu-i aşa, Sermed? Ah, de ce n'am simţit atâta dragoste pentru tine, care eşti vrednic să fii veşnic adorat?

Oricum, aş vrea să ştii că afecţiunea mea pentru tine e foarte mare, foarte curată; ea cuprinde o nesfârşită recunoştinţă, căci tu m'ai făcut să trăiesc singurele clipe luminoase din biata mea existenţă. Pentru tine voiu fi întotdeauna Prietena. Plânge-mă, Sermed şi iartă-mă.

Neyiré

VIII. Intoarcerea

Pe bord, în portul Neapole, 13 Mai

DUPĂ CE am primit scrisoarea lui Neyiré n'am putut să mai rămân la Paris. Nevoia de a trăi sub acelaş cer cu Neyiré a fost atât de puternică, încât mi-am făcut pregătirile de plecare în răstimp de patruzeci şi opt de ore. Am alergat să-mi iau rămas bun dela familiile cari mă primiseră cu atâta prietenie, mai cu seamă dela familiile Perlier şi Lamare, a căror ospitalitate n'o voiu uita niciodată. Am văzut pe Yvonne, care mă primi cu o simplitate amicală. Părea că uitase atitudinea mea ciudată. Cu toate astea doream să-i vorbesc şi s'o rog să mă ierte. Era greu, în prezenţa părinţilor ei. Am izbutit, în cele din urmă, să-i spun aceste câteva cuvinte:

— Imi pare foarte, foarte rău că plec. Sunt sigur că adevărata fericire e aici, foarte aproape de mine şi eu trebuie să plec departe de această lumină caldă şi înviorătoare. Trebue să mă întorc la trecutul meu mohorât, care mă cheamă, ca să mă 'nlănţuie din nou, ca să mă înăbuşe, poate... Sunt vrednic de plâns, dragă domnişoară Yvonne.

— La revedere, Sermed Bey, sper că vei mai veni la Paris...

Strângerea de mână a Yvonnei era atât de prietenească şi privirea ei atât de blândă şi înţelegătoare, încât inima mi se strânse de emoţie şi recunoştinţă.

Cât despre Rosine, fără să vrea s'asculte motivele serioase pe cari le invocam, se mânie şi

ţipă, surprinsă că remunţ atât de prosteşte la favorurile ei. Dar asta mă lăsă rece. Nu mă gândeam decât la un singur lucru: să mă apropriu de Neyiré, s'o revăd pe Neyiré. Da, *s'o revăd;* o dorinţă nebună să-i revăd chipul, să-i aud glasul şi să simt din nou trupul ei alături de al meu. Această idee fixă, m'a urmărit în rapidul Paris-Marsilia şi acum mă chinuieşte încă.

Cum şi pentru ce s'o revăd pe Neyiré? Oare nu e fiecare rând din scrisoarea ei o dovadă că între noi totul s'a sfârşit? La ce bun să vezi o femeie, care mărturiseşte dragostea ei pentru altul? De cinci zile îmi pun aceste întrebări penibile, fără să găsesc vreun răspuns. Şi, contemplând cerul albastru, care-mi aduce aminte de al nostru, privind acest oraş frumos al Italiei, indolent şi tumultos, care seamănă puţin cu Stambulul, ochii mei revăd imaginea lui Neyiré. Inima-mi bate de nerăbdare şi un glas misterios îmi şopteşte: „Cine ştie? Poate..."

Ah, cât e de dulce acest glas sfios, care-mi dă speranţă! ?

In largul mării, Stambul
16 Mai, orele 6 dimineaţa

Am aşteptat două ceasuri pe punte, ca să văd profilându-se scumpul meu Stambul. Marea e foarte calmă. O lumină slabă, desprinzându-se de pe firmament, mângâie apa întunecată şi liniştită. Vaporul nostru înaintează încet, cu un zgomot regulat şi monoton. Din când în când strigătele scurte şi ascuţite ale comandantului

sau ale marinarilor îşi răspund în tăcerea răcoroasă a dimineţii. Stau pe o bancă, învelit în pardesiu şi privesc cu nerăbdare spre oraş.

Adesea, vorbind cu compatrioţii mei, mă plângeam de existenţa noastră uniformă, lipsită de bucuriile artei şi doream, ca un ideal, să plecăm în ţările moderne, pline de surprize şi de însufleţire. Dar de îndată ce am putut să zăresc luminile ce se învârtesc în vârful Seraiului şi pe turnul lui Leandru, apoi, încetul cu încetul minaretele sultanului Ahmed, ale Sfintei Sofii şi ale lui Baiazid, însfârşit toată silueta majestoasă a Stambulului, sufletul meu tresări de emoţie şi fericire. Am simţit, după o absenţă de abia cinci luni, cât am rămas de legat de ţara mea. De câte ori ne întoarcem din călătorie, ne dăm din nou seama, de farmecul unic al malurilor Bosforului şi o tristeţe nesfârşită ne strânge inima: de ce ţara aceasta, atât de favorizată, de natură, e atât de părăsită, şi de tristă?

Prin ferestruia cabinei mele privesc acum spre dreapta, la intrarea în strâmtoare. Emoţia pe care o simt, se amestecă cu un sentiment de teamă şi o voce tainică şi mângâetoare îmi şopteşte la ureche: „Cine ştie? Poate..."

IX. In preajma morţii

Pera, 25 Mai

NEYIRE A FOST ADINAORI AICI. După scrisorile pe cari le-am schimbat dela întoarcerea mea, după ce i-am jurat să nu-i mai vorbesc de dragoste, a primit însfârşit să vie la mine.

Când am revăzut pe aceea, care mi-a inspirat sentimentul cel mai puternic din viaţa mea, toată fiinţa mi-a vibrat de o fericire nespusă. Am luat mâna lui Neyiré într'ale mele şi am contemplat-o îndelung. Nu scoteam nicio vorbă, dar nu puteam să-mi iau privirile însetate de pe chipul ei. Am vrut să pătrund misterul acestor ochi albaştri cu reflexe verzi. In ochii aceştia, cari oglindeau odinioară tot sufletul lui Neyiré, n'am mai regăsit decât un zâmbet vag de milă afectoasă.

In cele din urmă am început să vorbim. Era ceva schimbat în glasul lui Neyiré: era ceva din acea ezitare, era glasul puţin sacadat al învinşilor vieţii. Convorbirea noastră a fost foarte tristă, amândoi ne străduiam să găsim un subiect interesant. Am vorbit despre Paris, despre muzică şi călătorii, cu un accent lamentabil şi fals. Şi cum ar fi putut să fie altfel, de vreme ce nu puteam vorbi de singurul lucru care interesa între Neyiré şi mine?

In două rânduri am făcut câte o aluzie. Tăcerea şi privirile îndepărtate ale lui Neyiré îmi tăiară curajul şi n'am putut să urmez. Chiar atunci când îmi vorbea prieteneşte, Neyiré era cu gândul departe. Inima şi spiritul ei păreau aiurea, alături de un altul. Imi muşcam buzele ca să nu ţip. Luptam cu mine însumi, ca să nu cerşesc sărutările şi îmbrăţişările ei. Şi acum când sunt singur, dorinţele înflăcărate pe cari am trebuit să le zăgăzuiesc, se deslănţuie cu furie şi ochii mei privesc, cu o fixitate de dement imaginea lui Neyiré, a scumpei mele Neyiré.

Péra, 30 Mai

Ne-am întâlnit din nou. Mereu aceeaşi afecţiune potolită. Numai că azi după masă, tristeţea lui Neyiré era şi mai sfâşietoare. Nemişcată şi visătoare, abia de răspundea la întrebările mele. Era atât de absorbită de gândurile ei, încât uită de mine şi rosti cu glas tare gândul care o preocupa: „Iarăşi pleacă". Dar, goni repede această obsesie, mă privi încurcată şi zise, roşind: „Iartă-mă, Sermed". Ochii ei umezi aveau o expresie de sfâşiere şi aproape am fost mişcat. Dar această clipă de milă trecu repede. Durerea, mânia şi gelozia mi-au încins sufletul şi iar am trebuit să-mi muşc buzele, ca să nu ţip.

Şi acum am o mulţumire tainică. Imi aduc aminte de unele fraze din scrisoarea lui Neyiré, primită la Paris şi sper că Neyiré, scăpând de sub influenţa celuilalt....

Péra, 30 Iunie

E o lună de când lupt. O luptă continuă şi încăpăţânată. Am apelat la toată puterea mea de convingere ca s'o recuceresc pe Neyiré... Zadarnic! Neyiré e indiferentă, visătoare, cu gândul aiurea. Sunt desnădăjduit, abătut, zdrobit. Văd înaintea mea deschizându-se o prăpastie, care mă atrage. Ah, moartea, moartea sublimă, care alină durerea de a gândi, de a simţi şi de a iubi! Ah, balsamul... balsamul neantului vindecător....

Péra, 3 Iulie, dimineaţa!

Am petrecut o noapte de coşmar, chemând mereu pe Neyiré şi suspinând după neantul,

în care aş găsi vindecare şi uitare. Spre ziuă s'a făcut ca o lumină în sufletul meu întunecat: dacă trupul tânăr al lui Neyiré s'ar trezi şi ar vibra de mângâierile mele înfrigurate, poate că i-aşi recuceri şi sufletul? Nu există amoruri, cari s'au născut numai dintr'o atracţie fizică?

Pera, 5 Iulie

S'a sfârşit, totul s'a sfârşit; nu mai am nicio nădejde. Intrevederea mea de ieri cu Neyiré a fost cea de pe urmă.

După masă, cam pe la trei, a venit la mine. Faţa îi era palidă şi obosită, ochii trişti priveau în vag. O fi venit din recunoştinţă pentru adoraţia mea tăcută, sau din nevoia unei prietenii protectoare? Nu ştiu. Dar Neyiré mi-a surâs cu blândeţe. Imi mângâia degetele. Această mângâiere slabă încurajă atât de mult speranţele mele, încât îmi pierdui minţile. Inlănţuii pe Neyiré cu braţele, îi ţinui trupul strâns şi cu forţa o sărutai îndelung. Neyiré vru să scape din îmbrăţişarea mea, dar nu izbuti. Eul meu superior reproba această brutalitate; mi se părea că nu mă deosebesc întru nimic de animalul care se aruncă asupra unei femele. Dar mi-era cu neputinţă să mă stăpânesc. Am devenit una din acele fiinţe egoiste şi despotice, cari recurg la orice mijloc, ca să triumfe cu orice preţ.

Simţeam că Neyiré lupta împotriva dorinţelor şi a tinereţii ei şi nădăjduiam că voiu învinge forţa ei morală. Credeam că îmbrăţişarea aceasta îi va zdrobi voinţa. Eram ca beat de si-

guranţa victoriei mele. Cu o putere, de care n'aş fi crezut-o în stare, Neyiré se smulsese pe jumătate din braţele mele. Dar, încăpăţânat cum eram, o strânsei mai tare. Se zbătea şi mă respingea. Buclele ei blonde, i se răspândiseră pe umeri. Ochii ei, strălucind de ură, şi de mânie, mă fixau, îngrozitori; iar buzele ei rosteau întretăiat, cuvinte pline de amărăciune:

— Ce ruşine! Omul cel mai josnic, cel mai sălbăticit, nu s'ar fi purtat astfel... Dar nu vezi că nu te mai iubesc? Niciodată nu voiu mai fi a ta... Şi acum te urăsc, te urăsc...

Aceste insulte mă exasperaseră. Apucai pe Neyiré cu şi mai multă violenţă. Fără 'ndoială că a durut-o foarte rău, căci scoase nişte ţipete, ca un copil şi începu să plângă. Braţele mele căzură, ca sub o lovitură de măciucă; mă trezii din beţia mea bestială şi simţii pentru mine însumi atâta dispreţ şi ruşine, încât o să-mi amintesc întotdeauna de ziua aceea. Fugii, fără o vorbă, fără să mă uit măcar la Neyiré....

Peste câteva minute, pe când plângeam în odaia vecină, am auzit uşa dela stradă deschizându-se şi apoi închizându-se cu furie. Zgomotul acelei uşi îmi sună în ureche ca un blestem. Uşa aceea era ca o lespede de mormânt, care mă despărţea pe vecie de vieaţă.

Pera, 6 Iulie, seara

De ieri n'am mai ieşit din casă. Răscolesc mereu biblioteca şi citesc tot ce găsesc despre *moarte*. Mai cu seamă mă obsedează aceste versuri de Leconte de Lisle:

Et toi, divine Mort, ou tout rentre et s'efface,
Accueille tes enfants dans ton sein étoilé;
Affranchis-nous du temps, du nombre et de l'espace.
Et rends-nous le repos que la vie a troublé.

*

X. Intr'o seară, pe ţărmul Bosforului

Pèra, 12 Iulie

SINGUR, PE CHEIUL BEBEC, privesc peisajul şi ochii mei plini de nelinişte, par să caute ceva în infinit. Aripile negre ale nopţii au învăluit malurile dantelate şi apele întunecoase. Bosforul e astăzi de o frumuseţe misterioasă, înspăimântătoare aproape.

Cerul e acoperit de nori groşi. Strâmtoarea mi se pare un abis întunecos, adânc şi atrăgător; mă ameţeşte.

Am stat mai bine de două ceasuri la Suad. In timpul convorbirii noastre, care nu avea nici o legătură cu durerea mea, am privit mereu chipul prietenului meu, ca şi cum aş fi vrut să-i fixez imaginea în sufletul meu. Suad băgă de seamă cât eram de distrat şi nici atitudinea mea stranie nu-i scăpă. Imi puse câteva întrebări, la cari am răspuns în mod vag. In sfârşit, când îmi făcu propunerea de a mă întovărăşi până la debarcader, mă împotrivii cu atâta insistenţă, încât Suad crezu, fără îndoială, că mă duceam să mă întâlnesc cu Neyiré..

Deodată un glas de femeie rupse tăcerea vastă. Un glas blând, vibrând de tinereţe, dar trist, ah, nesfârşit de trist, cântă o romanţă de dragoste, de trădare, de regrete şi de lacrimi. Privesc imensul yali. Prin două ferestre se filtrează o lumină slabă. Mă îndrept cu paşii rari, spre aceste două ferestre şi ascult. Retrăiesc în imaginaţie toate momentele mai însemnate din trecut, dar mai cu seamă cele din ultimul an... Simt că ceva se prăbuşeşte în mine şi ochii îmi ard, că nu mai au lacrimi.

Şi gândul mi se duce la tânărul plin de iluzii, care, odinioară, asculta acelaş glas, în acelaş loc. Şi atunci era o seară de vară, când am auzit pentru întâia oară glasul iubitei. Şi mi-a fost dat să sărut aceste buze, cari rostesc cele mai frumoase cuvinte de dragoste. Aceste buze vrăjite mi-au vorbit de credinţă şi de o dragoste veşnică...

Acuma ştiu cui se adresează cântecele ei şi deaceea am venit să mor în acest loc.

Eram hotărît şi mă gândeam la moarte cu sânge rece. Găseam că e foarte natural să mă sinucid la picioarele lui Neyiré, cu imaginea ei în suflet şi glasul ei în urechi. Ideile cele mai copilăroase vin de se amestecă uneori cu gândurile noastre cele mai tragice. In clipa aceea am simţit o bucurie ciudată, gândindu-mă la durerea, remuşcările şi lacrimile lui Neyiré, când va afla de moartea mea...

Am înaintat până la marginea cheiului. In faţa mea, apa adâncă şi întunecată mă atră-

gea cu o forţă irezistibilă. Glasul blând şi trist răsuna în tăcerea nopţii. Doamne, câtă dulceaţă şi câtă amărăciune în acea clipă supremă! Aveam putinţa să opresc de a mai bate inima mea chinuită şi simţeam la gândul acesta o mândrie de erou.

Voiam să mă arunc în braţele morţii ca'n braţele unui salvator. O clipă să mai fi înaintat în întuneric şi acest întuneric ar fi devenit pentru mine etern... Deodată o strălucire blândă şi binefăcătoare lumină întreaga natură. Ridicai capul: între doi nori sdrenţuiţi, apăru faţa surâzătoare a lunii.

Acest surâs larg şi luminos avea o expresie de ironie potolită faţă de bieţii oameni, cari îşi dau atâta importanţă. Acest surâs ceresc dispreţuia drama mea interioară şi părea că-mi spune: „Sărman copil! Nu cumva crezi că actul pe care te pregăteşti să-l faci e eroism? Ce însemnătate poate să aibă în univers viaţa sau moartea ta? Dupăce vei fi pierit, prietenii şi chiar părinţii tăi vor sfârşi prin a te uita şi în durerea lor trecătoare se va amesteca poate şi dispreţul... Să ştii, sărman copil, că vieaţa noastră nu are însemnătate decât pentru noi înşine şi că numai noi putem s'o preţuim. De altfel ce nevoie să alergi spre moarte? Oare nu vine ea singură, mai repede decât ne-am gândi? Nu, Sermed, n'ai să te omori; vei continua scurta-ţi călătorie, până la sfârşit. Ai încă atâtea lucruri de văzut şi de învăţat!..."

Aceste gânduri şi multe altele, nedefinite, dar viguroase, îmi pătrundeau fiinţa, odată

cu lumina prodigioasă a lunii. Am privit coasta liniştită şi frumoasă, apa, care sclipea în mii de fluturaşi de argint, şi am simţit o moleşeală binefăcătoare, care îmi diluă voinţa sălbatecă de mai înainte. Glasul armonios, care cânta romanţele de dragoste, nu-mi mai inspira dorinţa de moarte, ci un puternic dor de viaţă. Şi în această atmosferă de vis, în această noapte feerică, saturată de poezie, toate frumuseţile şi toate minunile din lume îmi copleşiră spiritul: toate florile şi toate parfumurile, toate femeile frumoase şi toate plăcerile dragostei, toată poezia şi toată muzica, toate dorinţele şi toate nebuniile — ţinându-se de mână într'o farandolă multicoloră şi fermecătoare, îmi înconjurară sufletul cu un lanţ de ispite şi nu-l mai părăsiră.

. . . . . .

PARTEA DOUA

I. După cincisprezece ani

Prinkipo, 17 Septembrie

AM FOST LA INMORMÂNTAREA unui tânăr de două zeci şi unu ani, care s'a omorît pentru o femeie. Am aflat împrejurările în cari s'a petrecut sinuciderea acestui băiat frumos, pe care îl întâlnisem cu două zile mai înainte: pusese pe fotografia lui o buclă din părul iubitei; alături de această buclă blondă, a pus o scrisoare, adresată tatălui său; apoi, fără emoţie şi fără zgomot, şi-a descărcat arma în piept, ca să oprească pentru totdeauna bătăile inimii lui îndurerate.

In scrisoarea, pe care o scrisese cu o săptămână înainte de moarte, vorbeşte mult despre femeia, care nu voise să fugă şi să trăiască numai pentru el, despre acea „creatură dumnezeiască", care-l făcea atât de nenorocit, încât îşi dorea moartea, şi, cu toate astea, vorbeşte despre ea cu un cult atât de absolut, încât e cu neputinţă să nu te închini cu respect în faţa măreţiei acestui sentiment.

Imi amintesc de ultimele zile ale lui Nusret, pe care l-am cunoscut de aproape şi pe care-l stimam şi-l iubeam. Acum înţeleg semnificaţia privirii lui. Cu o săptămână înainte de sinucidere l-am întâlnit în Pera. Trecuse pe lângă mine, privindu-mă în ochi, fără

să mă recunoască şi fără să mă salute. Altădată căutase peste tot *Le sens de la Mort* şi, neputându-l găsi, fusese foarte contrariat. Mă rugase chiar să-i împrumut acest roman. Aşadar ideea morţii îl obseda de multă vreme, ideea morţii care vindecă şi salvează. Sărmanul Nusret! De-ar fi citit lucrarea lui Bourget! Ce isvor de mângâiere ar fi fost pentru el, această carte plină de credinţă care, făcând să reiasă nedreptăţile, durerile şi mizeriile acestei lumi, îi găseşte un sens în viaţa fericită şi eternă de dincolo...

Pe când urmam dricul nefericitului Nusret, şi acum, amintindu-mi detaliile acestei sinucideri romantice, gândul meu sboară în trecutul îndepărtat şi revăd un alt tânăr, care şi el voise să se omoare pentru o femeie. Amintirile mă trimit să caut nişte note de demult.

Printre aceste hârtii, îngălbenite de vreme, se afla un carnet intitulat: „Interregn de dragoste". Şi rândurile acestea le scriu pe cele câteva foi rămase albe, ca şi cum ar aştepta o încheiere.

..... Nu e cu putinţă să rezumi în câteva pagini viaţa a cincisprezece ani. Dar, din aceşti ani îndelungaţi, cari mi-au pus în păr fire de argint şi au săpat brazde adânci în obrazul meu, nu vreau să reţiu decât dragostea cea mare. Deasemenea aş vrea să trag o concluzie sinceră din tot ce am văzut în lumea asta. In felul acesta, carnetul cu foile îngălbenite va fi complectat cu câteva note vrednice de atenţie.

Oamenii cari n'au izbutit să-şi realizeze pro-

gramul lor de sinucidere, nu revin asupra lui mai niciodată. S'ar spune că acei cari au văzut de aproape chipul hidos al morţii, nu mai găsesc curajul să-l înfrunte din nou. Chiar eu, după ce am fost salvat dela moarte, acum cincisprezece ani, printr'o extraordinară şi poetică inspiraţie a naturii, mi-am continuat vieaţa. Firește, rana pe care mi-o pricinuise Neyré nu s'a închis uşor. Nu a putut să se vindece, decât sub înrâurirea anilor îndelungaţi.....

Şi Neyiré? Am revăzut-o o singură dată, acum vreo şapte ani. Făcusem mai multe călătorii şi, după o vieaţă plină de aventuri, de muncă şi de lupte, m'am însurat cu o fată de familie bună, frumoasă şi cultă.

Câtă nedreptate, să ofer acestei tovarăşe de vieaţă, plină de visuri şi de iluzii, o inimă stinsă şi un trup surmenat!.... Am făcut tot ce mi-a stat în putinţă, pentru ca această fiinţă nevinovată să nu se simtă nenorocită. Mai ales la începutul căsătoriei noastre, am trebuit să lupt cu o stare sufletească, care mă năpădea şi mă sbuciuma ca un vârt de nebunie.

Existenţa mea calmă şi regulată mi se părea grozav de monotonă şi limitată. Nostalgia tuturor pasiunilor, tuturor aventurilor şi nebuniilor, îmi umplea sufletul. Amoruri cari sfarâmă orice legături, cari cer orice sacrificii, dar îţi dau senzaţiile cele mai ameţitoare.... Pasiuni, cari te fac să calci în picioare bunăstarea cucerită în lungi ani de sforţări, ca să alergi spre nişte aventuri atrăgătoare şi nedefinite.... Energii nestăpânite, cari târăsc popoarele şi schimbă cursul istoriei. Poate — ne-

norocirea, dar Amorul. Poate — mizeria, dar o vieaţă închinată unui Ideal.

Acest vânt de nebunie mă zguduia ispitindu-mă: „Vino, parcă-mi şoptea; tot ce e măreţ şi frumos e opera mea: arta, eroismul, miracolele..... Eu sunt acela care, printr'o înfiorare sublimă, înalţ existenţa plată a oamenilor, eu, vânt de nebunie şi de genialitate".

Să fugi de bunul simţ şi de logică; de iubirile molcome, de vorbele ipocrite şi vanităţile imbecile. Să trăieşti înconjurat de dragoste, printre lupte şi pericole... Să fugi, îndreptându-te spre orizonturi îndepărtate, spre aventurile neprevăzute şi diverse....

Aceasta era starea mea sufletească, atunci când am primit dela Neyiré următoarea scrisoare, care-mi procură unica întrevedere, de care vorbeam mai sus:

Bebec, 16 Mai

Sermed Bey,

Fără 'ndoială că vei fi mirat, văzând, dedesubtul acestui scris, pe care nu-l vei mai recunoaşte, numele meu, pe care trebuie să-l fi uitat. Poate că vei avea un gest de nerăbdare, şi-ţi vei spune: „Ce vrea femeia asta?" Poate că ura şi mânia, pe cari le vedeam în ochii dumitale odinioară, când ne întâlneam, se vor trezi din nou....

Cu toate astea nu cred. Vieaţa dumitale, pe care o urmăresc de departe, operele dumitale de înaltă inspiraţie, cari îmi umplu inima de mândrie, discursurile politice şi luptele sociale

pe cari le-ai dus îmi dovedesc că sufletul dumitale e prea delicat, ca să porţi supărare unei biete femei.

De altfel, când mă vei revedea, vei înţelege cu câtă asprime m'a obişnuit destinul. Am citit undeva că sufletul nostru nu ne oferă destule resurse ca să suferim mereu, nici ca să iubim mereu. Asta nu-i adevărat. Eu am suferit mereu şi mereu am....

Nu voiu continua. De ce să te plictisesc? Scrisoarea mea nu are alt scop, decât să-ţi cer autorizarea să viu să te văd. Voiu veni Marţi la minister. Mă vei primi, nu-i aşa? Nu-mi răspunde, e inutil, căci sunt sigură că nu vei respinge rugămintea unei prietene care, simţind că i se apropie moartea, doreşte să te vadă pentru ultima oară.

De altfel, e atât de puţină asemănare între Neyiré, pe care ai iubit-o odinioară şi femeia care va apărea înaintea dumitale, încât vei avea impresia că vorbeşti cu umbra unei moarte.

Neyiré

Am aşteptat vizita lui Neyiré cu emoţie.

Marţea următoare, o femeie înaltă, subţire, îmbrăcată cu un „cearceaf" negru, intră în cabinetul meu. Această femeie, care avea chiar în mers ceva care-ţi da impresia de zdrobire, se aşează într'un jilţ în faţa mea şi ridică voalul des, ce-i acoperea faţa.

Cuprins de o spaimă de nedescris, nu fui în stare să găsesc un singur cuvânt. M'am uitat lung la Neyiré: corpul acela era ca propriul său spectru; buzele rumene, cari mă făcuseră să

sorb voluptatea cea mai turburătoare, erau veştejite şi purtau, în colţuri, stigmatul durerii; ochii ei, cari, pe vremuri, străluceau ca o oglindă minunată a frumuseţilor naturii, se întunecaseră şi-şi pierduseră culoarea vie. Chipul era palid. Cute adânci înconjurau ochii şi gura. Şi trupul lui Neyiré? Acest corp minunat, care putea să fie comparat cu capo-d'operile celor mai mari artişti, în ce stare ajunsese? Picioarele subţiri şi genunchii ascuţiţi, cari se desenau sub stofa de mătase neagră, arăta ruina acelor forme neasemuite. Neyiré nu mai păstrase decât două lucruri, cari reaminteau frumuseţea ei de odinioară: părul blond şi ondulat, care ieşea din voal şi dinţii albi şi regulaţi, strălucind între buzele ei ofilite.

Când ţi-e dat să vezi în această stare femeia, pe care ai adorat-o ani dearândul, poţi spune că ai simţit cea mai mare dintre dureri.

Neyiré mă privi îndelung, apoi, cu glasul ei sentimental şi armonios, dar de o tristeţe profundă, îmi zise:

— Iţi mulţumesc, Sermed bey; ai făcut o faptă bună, primindu-mă. Ai îndeplinit ultima voinţă a unei sărmane prietene, care e foarte aproape de moarte.

— Eu trebue să-ţi mulţumesc. Dar pentru ce să vorbim de moarte? E un cuvânt îngrozitor, care nu se potriveşte să fie rostit de o femeie tânără ca dumneata.

Buzele palide ale lui Neyiré zâmbiră cu amărăciune.

— Acesta nu e gândul d-tale, Sermed bey.

Delicateţa dumitale te sileşte să-mi vorbeşti astfel. Dar ochii dumitale îmi dau dreptate şi mă plâng.

Vrui să răspund ceva; dar ea mu-mi lăsă timpul:

— Nu-mi răspunde; te rog, ascultă-mă. Am venit să te văd şi să te rog să mă asculţi. Poate că e o dorinţă ciudată. Cu toate astea, inima mea n'a vrut să se stingă, fără să fi încredinţat unui prieten tainele ei apăsătoare. Şi cine ar fi putut să fie acest prieten, decât dumneata? Află, Sermed Bey, că, dacă am săvârşit vreo greşală faţă de dumneata, dacă te-am făcut să suferi, am expiat destul.

— Am aflat că te-ai măritat cu acela pe care-l iubeai. Speram că eşti fericită....

Neyiré clătină din cap, cu o mişcare nervoasă:

— Nu, nu. Niciodată n'am cunoscut fericirea. Omul acesta, care n'a consimţit să mă ia de soţie, decât în urma ordinului categoric al tatălui său, mi-a făcut din viaţă un infern. La fidelitatea mea de sclavă, el răspundea prin josnicii şi desfrâu; iar la dragostea mea nesfârşită prin răceală şi grosolănie. Ah, Sermed, câte n'am văzut şi la ce umilinţi a trebuit să mă supun! Nu era un om, era un monstru! De câte ori n'am vrut să fug! Dragostea mea funestă şi slăbiciunea mea blestemată nu-mi îngăduiau. Eram legată de acest om şi trebuia să târăsc lanţurile sclaviei până la moarte. Dar soarta a fost şi mai crudă; bărbatul care m'a înşelat, sub ochii mei, cu femeile cele mai vulgare, s'a recăsătorit. de două

luni nu mai vine acasă. Peste câteva zile mă va repudia... dacă-i voiu lăsa vreme!

Pe când Neyiré îmi povestea în câteva cuvinte drama vieţii sale, o roşeaţă uşoară îi colora obrajii. Ochii i se însufleţiseră şi regăseam oarecum în femeia ce-mi sta în faţă pe Neyiré de altă dată, dar bolnavă, tristă. Continuă să-mi vorbească, subliniând gândurile ei întunecate cu un mic hohot de râs, care mai degrabă era un plâns reţinut:

— Iată, Sermed bey, ţi-am spus tot. Sper că deacum înainte, când te vei mai gândi la mine, în loc de ură şi mânie, vei avea indulgenţă şi milă. Şi asta, aş vrea să mi-o făgăduieşti.

Mâinile noastre se împreunară într'o singură mişcare spontană. A lui Neyiré ardea de friguri.

I-am răspuns:

— Ură şi mânie? Cum aş putea să nutresc pentru dumneata astfel de sentimente? Neyiré Hanum, dumneata eşti vrednică de cel mai mare respect.

La auzul acestor vorbe, faţa lui Neyiré se lumină de o bucurie nespusă, dar pieptul îi fu zguduit de o tuse grozavă. Neyiré îşi acoperi repede gura cu batista şi tuşi de cinci, şase ori. Apoi îşi ascunse numaidecât batista în poşetă şi fără să dea acestui lucru vreo atenţie, întrebă:

— Cel puţin dumneata ai fost fericit?

Şi adăugă cu glasul înduioşat:

— Ah, cât doream să fii fericit! Dacă ai şti cât m'am rugat, de departe, pentru dumneata!

— Nu, Neyiré; nici eu n'am fost fericit. Am trăit, am călătorit, am muncit, am izbutit chiar

în mai multe direcţii. Sunt un om invidiat; dar nu sunt fericit. Am suferit întotdeauna că te-am pierdut şi n'am mai iubit.

— Atunci n'ar fi trebuit să te însori, Sermed bey, căci gândeşte-te: dacă soţia dumitale te iubeşte, ce lucru grozav e să iubeşti fără să fii iubit!

— Aşa e, ai dreptate..... Dar bărbaţii sunt slabi şi egoişti.

Neyiré se căi de sinceritatea părerii ei:

— Nu, Sermed bey; să nu-ţi faci mustrări de conştiinţă. Sentimentele dumitale delicate, prietenia dumitale atentă şi manierele dumitale distinse, nu sunt suficiente ca să dea unei femei fericirea? Sărmana de mine! M'aş fi mulţumit bucuroasă, fără să cer mai mult. Acum trebue să plec. Te-am văzut şi mi-am ajuns scopul. De acum înainte sunt liniştită.

Neyiré era în picioare şi îşi aşeza voalul. Tăcu câteva clipe, părând că şovăe; apoi, întorcându-se spre mine:

— Sermed bey, vrei să mă săruţi ca pe o soră, care te iubeşte mult?

Parfumul pe care-l simţii, atingând respectuos, cu buzele mele tremurătoare faţa lui Neyiré, mă făcu să mă gândesc la parfumul pătrunzător şi subtil, care se desprinde din vechile scrisori de dragoste, uitate multă vreme în fundul unei casete de lemn preţios. Şi 'n vreme ce Neyiré, lăsându-şi pe ochi voalul, pleca, nu mi-am putut opri lacrimile. O plângeam pe Neyiré şi mă plângeam puţin şi pe mine însumi.

*

Nici nu trecu săptămâna dela această convorbire atât de dureroasă, şi aflai despre moartea lui Neyiré. Fu înmormântată la cimitirul din Rumeli-Hissar. Nopţile Bosforului, văduvite de cântecele de dragoste ale frumoasei Neyiré, aveau cel puţin să-i împresoare mormântul.

Cum a murit Neyiré? Durerea neîndurătoare care-i rodea sufletul de atâţia ani, izbutise s'o doboare? Sau, poate, asemenea lui Nusret, nemaiputând să sufere, s'a aruncat în braţele morţii? N'am putut să aflu nimic sigur, şi nici azi, încă nu ştiu adevărul.....
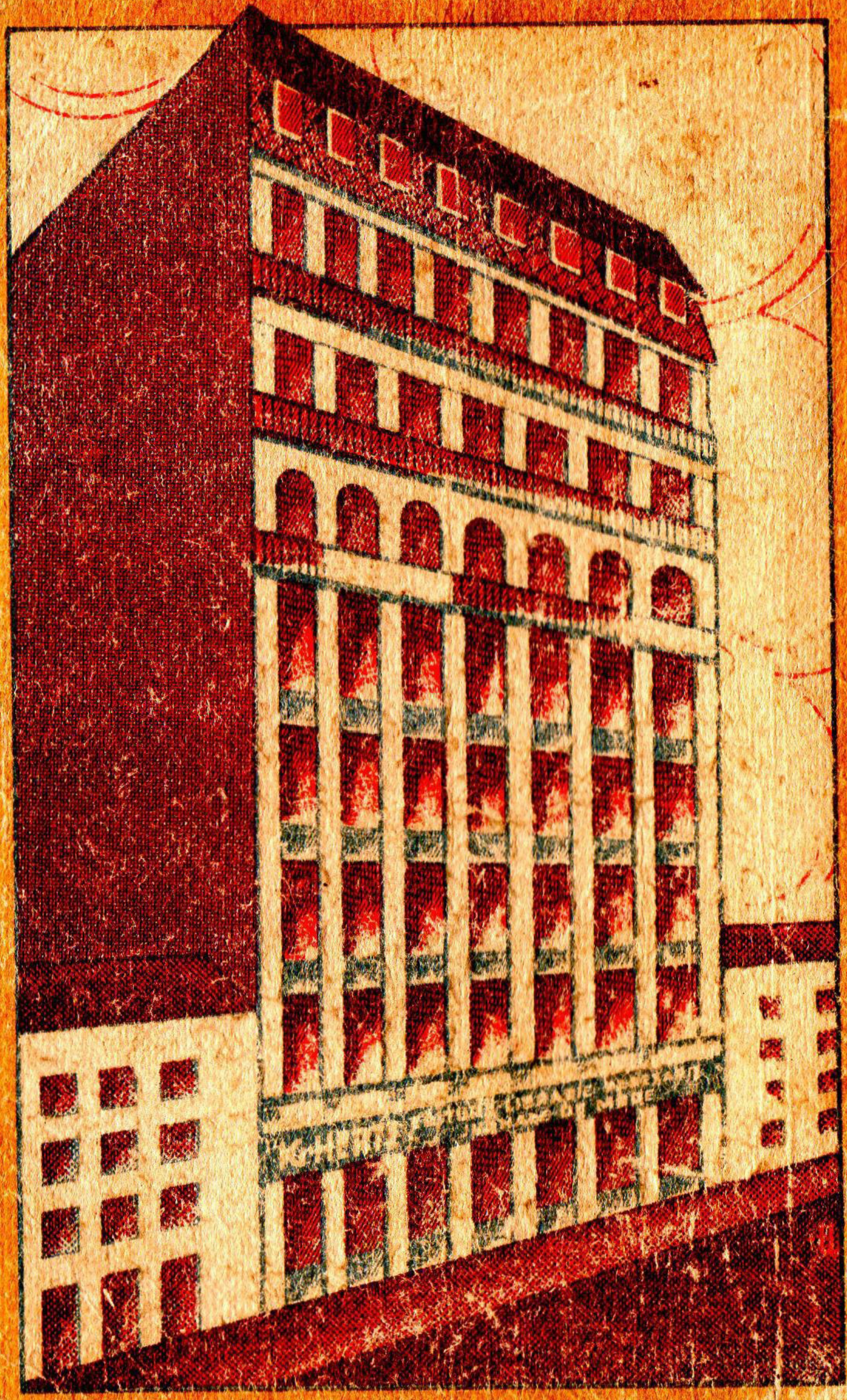
— SFÂRŞIT —